RAGIP PAŞA
3182

نظریات فقهیه و عادات ملیه

مؤلفی

ارضرومی خواجه محمد نصرت

درسعادت

طنین مطبعه‌سی — ۱۳۴۰

2338
T.C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
RAGIP PAŞA KÜTÜPHANESİ
MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı: 2182

نظریات فقهیه

و

عادات ملیه

مؤلفی

ارضرومی

خواجه محمد نصرت

R.7
2529

درسعادت

طنین مطبعه‌سی — ۱۳۴۰

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله على نعمائه وصلواة الله على انبيائه واوليائه. ان الهداية امر من لديه . و كل شئ يرجع و يعود اليه . تحصنت بذى العز والجبروت . واعتصمت بذى الملك والملكوت و توكلت على الحى الذى لا يموت . اللهم امددنى بعلم منزل من الملأ الاعلى واشرح صدور المسلمين بما امليت واسبلهم سبل الهدى .

باشلانغج

اجتماعات بشريه‌يى تدقيق ، تاريخ اديانى گرگى كبى تتبع ايدن علماء اجتماعيونك معلوميدركه انسانلر قرون اوليدن برى

سعادتلرینی کندی زمانلرنده منتشر و متعارف اولان ادیاندن بریسنه سلوك ایله تأمین ایتمش ویاخود سوق تصادفله بولندیغی قطعهٔ ارضده تسلطن ایدن ملوکك قوانین سیاسیه‌سنه اتباع ایله یالکز احتیاجات مادیه‌سنی تطمینه چالیشمش، حیات وجدانیه‌سنی اضطرابات ایله کچیره کلمشدر. مدنیت مفهومی آلتنده ترقی‌یه صاواشان برطاقم اقوام سالفهٔ منقرضه‌ده طریق رشد وسدادی بولمق ایچون خیلی چیرپنمشلردر. فقط آرایه کیرن ظلمت احتراصات هدفه وصوللرینه مانع اولمشدر. عصرلر کچدکجه اقوامك بربرلرینه قارشی تصادم و استیلاسی برطاقم منافع بهیمیه‌نك دینیات ووجدانیاته غلبه‌سی بین‌الملل همجبت وبحرانلرك حصولنه باعث اوله‌رق کتلهٔ بشریه‌یی سیلاب بلا کبی اضمحلاله سوروکلیوب کتورمش و یکی باشدن قابلیت تمدن سایه‌سنده خلق ییپ یکی احکام واعتقادیات ایله کندینی تنظیمه چالشمشدر. مدنیت دینیه‌نك، کتب مقدسه‌نك‌ده بیانی وجهله مثال تاریخیسی سلطنت اسرائیلیه اولدیغی کبی لادینی مدنیتك نمونهٔ باعث‌الاعتباری‌ده روما دولت قدیمه‌سیدر. تاریخ؛ نظر بی‌طرفی ایله کوزدن کچیریله‌جك اولورسه دینی مدنیتلر دنیوی مدنیتلردن داهاچوق یشامش، بشر اوزرنده فضله‌جه قدرت تمثیل کوسترمشلردر. چونکه متعارفات دینیه‌یه صادق اولان امت وحکومتلر اسرار خلقتی علی‌ماهی‌علیها بیلدکلری ایچون لوازم اجتماعیه‌دن اولان قوهٔ ناظمهٔ حیاتیه‌یی داهاقولای هیئت بشریه‌یه قبول ایتدیرمش،

رفاه عامه‌یی بوصورتله وجوده کتیرمشلردر. مدنیت لادینیه‌نك تعالیم و دساتیر اساسیه‌سی حس اوزرینه مبتنی و قانونلرینی تنظیمده حس بشردن استعانه ایلدیکی جهتله اوفاق بر تموج اجتماعی ایله قوهٔ اداریه‌لری درحال انحلاله اوغرامشدر. افلاطون و ایپوقراطك تخیل ایتدیکلری حکومت فاضله ذهنده بیله بر طوتامایه‌رق موهومات مجرده حالنده قالمشدر. مسرودات سابقه‌دن آکلاشیلیورکه قرون اولیدن بری بشر یا احکام عقلیه ویا احکام دینیه ایله یاشایه کلمشلردر. بو ایکی جریان یکدیکرینه متقارب اولدیقلری حالده آره‌یه فردی سلطنتلرك حیلولتی مناسبتیله بربرلری ایله متمادیاً چارپشمشلردر. حیات بشری ادامه‌یه کافل اولان حریت، مساوات، اخوت، عدالت کلمه‌لری ایله یاد ایدیله‌کلن عناصر اصلیه سوء استعماله اوغرادیلمشدر. دینك مسندی وحیدر. وحی ایسه نقیضه احتمالی اولمیان قواعد علمیه‌نك منشأیدر. دیمك‌که کائناتده هرشیٔ عقله استناد ایدیور. نقل ایله عقل مترافقدر. دینده فیضی عقلیاتدن آلیر. شوصورتده معلومات بشریه منقولات دینیه ایله هیچ برزمان حال نزاعده دکلدر. اون سکزنجی عصردنبری رهبانیت مبتدعه‌نك ضلالات لاهوتیه‌سندن متولد احتلاصات معنویه اقوام غربیه‌نك بنیهٔ اجتماعیه‌سنی رخنه‌دار ایلدیکندن عقلای غرب طریق هدایتی بولمقده حالاچیرپنمقده‌درلر. یکرمنجی عصرده آسیایه سرایت ایدن بومرض اجتماعینك تداویسی ایله

آفریقا ، اوروپا، آسیاده متمکن اوچیوز اللی میلیون مسلمانك اسلامیت حقیقیه‌یه دعوت وارشادلریله مبشر اولان شرق عالملرینه شمدیدن ساحهٔ مساعی‌یه آتیلمالری واجبهٔ ذمت اسلامیتدر . ایشته بو سببه مبنی افکار مسلمینی تخدیش، قلوب امته اطمئنان یرینه ضعف ایراث ایدن برچوق مسائل الهیه واحکام فرعیه‌نك تلقیات عصریه‌یه کوره تفسیریله ؛ مدونات دینیه‌مزك اسباب موجبهٔ عقلیه‌لرینی نقل ایله بالتلفیق بو صورتله ابنای دینمه ناچیز بر خدمتده بولنمایی نیتله مقصده شروع ایلدم .

برنجی باب : حقایق نبوت

دینك بین البشر ظهور و تعممی

انسانلر حساس و متحرك بالاراده ، طبیعتك الهاماتنه مستعد ، اشیادن ملهم اولدیغی شیلرله تقلید طبیعته متمایل بر مخلوق اولدیغندن زرع ، غرس ، تجارت کبی شیلرله ادامهٔ حیات ایده‌رك کندی استعداد فطریسنك لازمهٔ لاینفکی اولان حکومتلری وجوده کتیرمشدر . افراد بشر تدقیق ایدیله‌جك اولورسه اوچ صنفده یارادیلدقلری آکلاشیلیر . برنجیسی مظهر اصطفاء اولان صنفدر که بنی جنسنك احتیاجاتنی بالاختراع اطرافده کیلری آرزو ایتدیکی طریقده سوق و اداره‌یه مقتدردر . ایکنجی صنف قابل فهم فقط معلومات ذهنیه‌سنی خارجه تطبیقه غیر مقتدردر. اوچنجی صنف صرف تقلید ایله یاشایانلردر. ایشته اصل مؤسس مدنیت بو برنجی صنف انسانلردر. شوقدر که انسانلرك

دماغنده مركوز اولان مبدأ تكوين و اسباب خلقت حقنده‌كی حس تفتيش و تفحصله بوندن بر نتيجهٔ رياضيه بولارق جماعتك حسياتنی او طرفه تميه و اماله قدرتنی حائز مليارلرده بر انسانك ظهوری استقراءً ثابت اولديغی آكلاشيلديغندن لمنيت كائناتدن باحث و بشرك وجدانی بر مبدأ لا يزاله ربط ايتمك ايچون خارق العاده بر قوهٔ علميه‌يی حائز بو آدملر بشره كنديلرينی انبيا دييه طانيتديرمشلردر . انبيا اشيايی علی ماهی عليها كورن و مخاطبك قابليتنه كوره بر لسانله حقايق تفهيمه مقتدر اولان ذوات عاليه ديمك اولديغنه نظراً بونلری تقليد ايتمك هر فرد ايچون البته باعث فلاحدر. ينه استقراءً ثابت اولمش حقايق علميه‌دندر كه طبقات ناسك اك يوكسك درجه‌سنه ارتقا ايدنلر زمرهٔ مفهموندر. بونلر او كيمسه‌لردر كه انتظام عالم ايچون تدوينی لازم كلن قوانينی وضع و تقريرده مادی هيچ بر قوته استناد ايتمكسزين قدرت رسوخله اكثريت بشره آرزو ايتدكلرينی تطبيق ايتديره بيليرلر . بونلرك مطمح نظری منفعت عامه اولديغنه كوره وجدان بونلره قارشی عصياندن دائما اجتناب ايدر . لسان رسمی ايله انبيا ديديكمز ذوات امور وجدانيه‌يی كما ينبغی قلوب امتده عقيده حالنه افراغ و تثبيته مقتدردرلر . قوهٔ اراديه‌لری او قدر يوكسك بر درجه‌ده‌در كه عصرلردن بری دماغ بشرده تصلب ايدن اعتقادات باطله‌يی اصلندن قلع ايله آنك يرينه تعاليم جديده‌لرينی بالاقامه جماعتی هدايت مطلوبه‌يه سوق ايده بيليرلر . تدبير منزل،

تدبير ملك، سياست عامه‌يی قواعد كليه‌سندن استنباط ايله بين الناس توزيع عدالته مقتدر اولان انسانلر ايسه زمرهٔ مفهمينك ايكنجی درجه‌سنده بولنان حكمادر كه بونلر بين الاقوام دينی انقلابات ياپمغه مقتدر دكلدرلر . انبيا ايسه كافهٔ فنون مفهمينی نفسنده جمع ايتمش بعث دنيوی و بعث اخروينك حقايقنه مطلع و بونلرك سير طبيعيسنی كركی كبی آكلامشلردر. انبيانك خواص لازمه‌سندن بريسی‌ده موضوعات عقليه ايله بشرك اداره ايديله‌مه‌يه‌جكلری بر زمانده قطعات ارضدن بر قطعه‌ده ظهور ايديشلريدر . مدنيت جديده‌نك ظهوری ايله يكی يكی دولتلرك تشكللرينه ميلان عمومينك حصولی زمانلری بعثت كليه‌نك وقوعه كلمسنه علامت بارزه تلقی اولنور. بعثتلر: بعثت تأسيس و تجديد، بعثت تأييد، بعثت تمديدناملريله اوچ قسمه آيريلير. حضرت محمدك بعثتی بعثت تجديددر. جناب موسانك بعثت تأييد، داود و سليمان عليهما السلامك بعثتلری بعثت تمديددر. انبيا حضراتنك مطمح نظرلری اكثريت قاهره اولديغندن يعنی عوام اولديغنه كوره تبليغ رسالت لسان عاميده وقوع بولمش؛ اصل خلقتده بشره بخش اولنان ادراكاته كوره توجيه خطاب ايديلمشدر . آلاء الله و ايام اللهك كتب مقدسه‌ده‌كی تذكيری بوسره مستنددر. رسل كرامك مطمح نظرلری تهذيب نفس و سياست امته منحصردر. استطاعته كوره تكليفده بولنمش و دينی او يولده تأسيس ايتمشلردر . بونك ايچوندر كه انسانلرك خالق كائناتی مرتبهٔ يقينده بيلمه‌لری تكليف اولنمامشدر. اگر بويله

اولسه‌یدی دینك ظهوری ایله‌افولی‌عینی‌گونه‌مصادف‌اولوردی.

انبیا حضراتنك طبیعتدن صورت استعانه‌لری

رسالتپناه یمن والیلکنه تعیین اولونان ابو موسی‌الاشعری ایله معاذبن جبله سز خلقه دائما قولایلق کوستریکز مصلحتی اغلاق وتصعیب ایتمه‌ییکز . اهالی ایله آکلاشکز . اختلاف چیقارماییکز . مألنده اولان امرلری امزجهٔ ناسی دینده‌عمده بیوردیقلرینه دلیل صریحدر . خلقه قولایلق یاپمه‌نك دیانتده طرق مختلفه‌سی واردر .

۱ — طبیعت ناسه ایفاسی مشقتلی شیلری دیانتده رکن طاعت ویا شرط اطاعت اوله‌رق تثبیت وتقریر ایتمه‌مك .

۲ — مرافقات ناس یعنی مدنیت‌ملیه‌یی ملیتده کندیلرینك مابه‌المباهاتی اوله‌جق شیلری خلقه شکل دینیده تلقین ایتمك .

بایرام وجمعه‌لرده‌کی اجتماعلرك لسان دین ایله تبلیغی هر قوم متمدنك بلا مزاحم قبول ایده‌جکی ملاحظه وحکمته مبنیدر . بونده‌کی فائدهٔ اجتماعیه بر ملتك کندینه مجاوراولان ملتلره قارشی هر زمان طوپلو ومتساند ، یکدیکرینك حقوقنی متکافل ، مدافعهٔوطنده متحد بولندقلرینی کوسترمك‌ایچوندر.

دین بعضاً‌ده حسیات بشره استناد ایله قوتی اورادن آلمغه غیرت ایدر . تنظیف مساجد ، یوم جمعه‌ده اغتسال ، قرآنك کوزل صدالرله اداسی ، مؤذنلرك اصوات کریهه اصحابندن اولمامسنی امر ایشته بو قبیلدندر .

احکام دیندن بر قسمیده روحیات اوزرینه مؤسسدر . قرآنده تعالیم دینیه‌نك صیق صیق تکراری وسزدن دائما بر جمعیت، روابط دینیه‌یی تأکید وتأیید ضمننده حال فعالیتده بولنسون . موعظه‌لر ، خطبه‌لر ایراد اولنسون ، اجتماعلر یاپیلسین دیه وقوعه‌کلن تنبیهات روح‌الجماعتك کلفتسز تکلیفاته انقیادلریله نوامیس‌الٓهیه‌یه موانستلری اسباب موجبه‌سنه‌بناءً‌در.

اصل دینده عمدهٔ اساسیه تکامل تدریجیدر . تکامل دفعی طبیعتله مجادله دیمك اوله‌جغندن مسلك انبیاده بو یول مقبول دکلدر . بونك ایچوندرکه حضرت محمد اسلامیتی یکرمی اوچ سنه‌ده اکمال ایده‌بیلدی . حتی بعض خصوصات مستحسنه‌نك تطبیقنی حالاً ظهورایده‌جك برارتجاعدن‌اجتناباً بعض احکامك تأسیسنی مستقبل خلفاسنه‌ترك ایتدیلر . حضرت عائشه‌یه ملتله کفر آره‌سنده بر چوق‌زمان کچمش اولسه‌یدی شو کوردیکك کعبه‌یی ییقار یکیدن بنا ایدردم بیورمشلردی.

خلاصه اسلامیتك اساسی سمحه‌در ، قولایلقدر . بر چوق واجبات فرائض تلقی‌یه ترك اولنمشدر . تطبیقاتده شدت گوسترلمه‌مشدر . دین اصل خلقته متناظردر . بر شی‌دارالبرسه

اتساع ایدر دستورینی الدن بیراقماز . عملیاتده بویله اولدیغی کبی فعلیاتدهده بویلهدر .

پیغمبر (امرئهٔ سودا)یه الله نرددهدر دییه صوردیغنده سمایه اشارتی اوزرینه بو قادین مؤمندر بیوردیلر . چونکه استقرا و مجردات عقلیهایله اثبات باری‌یه قدرتی اولمادیغندن بو معذرت اولهرق قبول ایدیلمشدر . نرده قالدی که اعمال قسمی نظر مسامحه ایله کچشدیرلمسین . نبوتك ایکی وجههسی واردر . بریسی قوهٔ قدسیه، تعبیر آخرله رسوخ علمی، ایکنجیسی معجزاتدر . عصرنده یتیشن عقول سلیمه اربابنی علماً الزام ایلدیگی کبی درجات تالیهده بولنان عقول ناقصه اصحابنیده حساً یعنی معجزاته تحدی طریقت متعارفهسیله کندینی تصدیقه مجبور ایتدیرمشدر . قرآن کریم فاتحهدن خاتمهیهقدر تفحص وتدقیق ایدیلهجك اولورسه اسلوب وطرز بیانی قبل البعثت عربلرك طرز واسلوب بیاننه تماميله موافق اولدیغی حالده اهل لسان بر سورهسنی بیله تنظیر وتنقیده یلتنهمهمشلردر . طوفان حقندهکی نازل اولان (وقیل یا ارض ابلعی مائك) فقرهٔ عالیهسی ایکی عصر جدران کعبهیه آصیلان یدی قصیدهنك سقوطنه کافی گلهبیلمشدی . نجه قرآن عظیم الشانك وجوه اعجازندن الك قوتلیسی فنونه عائد اولان آیتلریدر. کتب مقدسهٔ سالفه باشدن باشه اوقو نجه کوروله جك که قرآندهکی (طب ، هیئت ، حکمت ، تشریح ، کمیا ، نباتات ، طبقات الارض)ه

تعلق ایدن آیتلرك هیچ بریسی بونلرده موجود دکلدر . عصرلر صكره کشف ایدیلن بر شیئك کتاب کریمه تطابقندن بیوك بر معجزه تصور اولنهبیلیرمی ؟ هر عصرك طرز تلقیسی قرآنده موجوددر . بونلرك حقایق اشیایه تعلق ایدن اقسامنی عصر عصر کشف وتحقیق ایتمك لازمدر . تتبعات قرآنیه ترك واهمال اولنورسه اسکی مفسرلرك مطالعهلری ایله قناعت ایدیلهرك جمود فکریده قالنمش اولور که بو اسلامیت ایچون بادئ اندراسدر . گونك برنده قرآندهکی مکنوزات علمیهیی کشف ایله میدانه چیقارهجق دماغلرك ظهور ایدهجکی ایسه محققدر .

اسلامیتله ادیان سالفه آرهسندهکی اختلافك منشأی

خالق کائناتك انتظام عالم ایچون بعث ایلدیکی انبیا حضراتی مبعوث بولندیقلری اقوام ایچنده بر حیات قالدیقلری مدتجه وظیفهلرینی ایفا و شرایع جدیدهلرینی تأسیس بیوردیقدنصکره امتلرینی حال صلاحده براقهرق عالم فانی‌یی ترك ایدرلر . بوکا لسان شرعده (تلقیات شهودیه) دیرلر . بعدالوفات دین روایته انتقال ایدر . امر روایتی ایسه انبیانك حواریونی حاملدر . بونلرده دنیاده قالدقلری مدتجه تابعلرینی استقامته سوقه جهد و غیرتله مشغولدرلر . بونلری استخلاف

ایدن حواری (حواریین) نامنی طاشیەرق ادعای ریاست ایدنلر
علوم انبیا و بونلرك خلفاسی اولان حواریونك قوتنی حائز
اولمدیقلری و زخارف دنیویەیە متمایل بولندیقلری ایچون امر
دینده مسامحه یاپارلر . بو مرور زمانله امزجۀ ناسك تحولی
ایله دینده خمول و جمودك ظهورینه سبب اولەرق مصالح امت
کیفی حرکاته استحاله ایلر. وجدانیات اوزرینه مؤسس اولان
دین فطرت سلیمه اربابنك حسیاتنه یاپدیغی تأثیر نتیجەسی اولارق
(مترفین) دینیلن ارباب فساد ایله مجادلەیه باشلار . ایشته بو
جدال آننده بعثتلر و شریعتلر تجدد ایدرلر . (ولن تجد لسنة الله
تبدیلا) آیت کریمەسیده مذکورات سابقەیی ناطقدر . بشر
متمادیاً حال ترقیده اولدیغی ایچون انبیا حضراتی کندیلرندن
اول گلن شریعتی دائما تزیید ایتمشلردر . مثلا حضرت ابراهیم
دین نوحك مکملی اولدیغی کبی موسیده ابراهیمك مکملیدر.
اصل شریعتده تحریف یوقدر. زیاده و اکمال واردر . شریعتلر
معتقدات صحیحۀ ملیه اوزرینه مؤسسدر. عبادات قسمی استثنا
ایدیلیرسه عرف وعاداتده عقل سلیمك تأسیس وقبول ایتدیگی
قوانین ملیەیی شریعتده قبول ایتمشدر . اصول ملیه نظر شرعده
قضایای مسلمەدندر. شرعده واجب اولان بونلری تبدیل وتغییر
دکل، بلکه تقریر و تأسیسدر . حضرت محمد صلی الله علیه وسلم
حسنی قبحدن صحتی فسادن آییرمق ایچین اسماعیل اولادینه
بعث اولنمش اقالیم مختلفەدەکی امم متمدنەنك عرف وعاداتنی،

عقیدۀ ملیەلرینیده نظر اعتباره آلدیقلری کبی عربكده کندی
خصوصیتنی ملیت حالنده قبول ایتمشلردر . یالگز بعثتدن اولکی
جاهلیون بعثت انبیانك امکاننه مجازات اخرویەنك وقوعنه معتقد
اولدیقلری کبی کندی آرەلرنده اوچنجی درجه مدنیت قوانینی
ایله معامله یاپارلردی . اووقتلر اکثریتك عقیدەسی خلافنده
حرکت ایدن دینه قارشی لاقید بهیمیته منهمك برطاقم سفهانك
تشکیلنده جماعت عظیمه پیغمبرله حرکت ایدردی . بونلر
سجیەسز ، منفور عامه و هیچ برمسلك صاحبی اولمدیقلرندن
ربیبون یولنده کیدەرك مضمحل و پریشان اولمشلردر . انبیانك
مطمح نظری تعالیٔ دنیویه و اخرویه یولنده غافل بذاته بردینه
سلوکدن ویا حقائق دینیەیی ادراکدن انسانلری ارشاد
ایتمکدرکه انسانلرك نصفندن زیادەسنی بوگروه تشکیل ایدر .
عقائد ملیه بونلرك دماغنده غیر منکسف وحال التماعده
اولدیغندن رسل کرام نوامیس آلهیەیی بونلره تبیین
و تلقین خصوصنده کوچلك چکمزلر . مثلا اللهك
شریکی یوقدر . کائنات بر موجودك تحت تصرفندەدر .
مقدر اولمایان بر شیئی ظهور ایتمز حادثاتدن هر بر حادثەیه
بر ملك مؤکلدر . بونلر ییمز واپچمزلر . قوللرك تضرعات
و مناجاتنی الله قبول ایدر دەنجه درحال بو کبی تلقیناته ایمان
و حسن تلقیده بولنورلر . اشعار جاهلیه تدقیق ایدیلەجك
اولورسه شریعت محمدیەنك برقسم عظیمی بونلرده موجود کورولور.

حضرت محمد (امية بن صلتى) شو شعرلرنده تصديق ايتمشلردر.

رجل وثور تحت رجل يمينه
والنسر للاخرى وليث مرصد

شاعر ديمك ايستيوركه عرشده بر تجليق ايله مشهور اولان بو درت حيوان اللهك پاى قدرتى آلتنده مقهور وزبوندرلر. چونكه عرب بو درت شيئى حملهٔ عرش ديه اعتقاد ايدرلردى. ديكر بر شعرنده:

والشمس تطلع كل آخر ليلة
حمراء يصبح لونها يتورد
تأبى فما تطلع لنا فى رسلها
الا معذبةً والا تجلد

پيغمبر افنديمز بو هر ايكى سوزيده تصديق بيورمشلردر. ايكنجى قطعه‌نك مألى «كونش هر كون گل رنكده اوله‌رق شرقده بزه چهره‌سنى كوسترير ايسه‌ده بو طلوعى كندى اختيارى ايله دكل خالق اعظمك تحت قدرت قهرنده اوله‌رقدر. اهل جاهليت زعم ايديورلردى كه عرشك آلتنده درت ملك واردر. بونلردن بريسى انسان صورتنده دركه آدم اوغللرينه شفاعت ايدر. ايكنجيسى (ثور) صورتنده بهائمه

اوچنجيسى قرتال صورتنده طيوره، دردنجيسى آرسلان صورتنده اوله‌رق سباعه شفاعت ايدرلر. دين بو ساذج معلوماتى بر شكل علمى‌يه افراغ ايله ناسك معلومات مجمله و بسيطه‌سنى تفصيل و ايضاح ايتمشدر. تكرار ايديورم؛ حكماى عرب و عجمك خطب ومواعظى تحرى اولونورسه بوكبى اعتقاداتك بر چوقلرينه تصادف ايديلير. (قس بن ساعده) (زيد بن عمرو و ابن نفيل) و امثالى كبى ذوات مبدأ و معاد حقنده بر چوق سوزلر سويله‌مشلردر. ازان جمله:

عبادك يخطئون وانت رب
بكفيك المنايا والحتوم

ديكر مثال

أرباً واحداً ام الف رب
أدين اذا تقسمت الامور
تركت اللات والعزى معاً
كذلك يفعل الرجل البصير

شو ايكى قطعه توحيد حقنده سويله‌ننلرك پارلاق سوزلرندر. حضرت محمد صلى الله عليه و سلم حين بعثتده عربى طهارته رعايتكار، جنابتدن مغتسل، ختان وخصائل فطرته عامل، كندى ذهنيتلرى اوزرينه مصلى، اللهه دعا وذكر ايله مشغول،

فقرايه بذل و انعام ايدر ، مسافر پرور، افراد عائله‌سنه صوك درجه محب اوله‌رق بولمشدی .

كورميورميسك كه خويلدك قيزی خديجه رضی الله عنها پيغمبره ايلك ملاقی اولديغی زمانده الله‌سنی خذلانده براقماز؛ چونكه سنده صيانت عائله، مسافری قبول، ضعفايی حمايه خصلتلری واردر ديمشدی . عربده يكرمی درت ساعت اوروج طوتمق ده عادتدی . بالخصوص قبيلهٔ قريش عاشوراء كوننه زياده رعايت ايدرلردی . جناب عمر قبل الايمان بيت معظمه‌ده بر كيجه كنديني حبس ايله اعتكاف ايتمشدی . اللهك نامنه يمين ، كوله‌لری آزاد ، بيت معظمه‌يی طواف ، اشهر حرمه رعايت عربك اعظم شعائرندن ايدی . عرب كندی عادت و مسلكلرنده دقائق طبيعيانه اهميت ويرمزلردی . اونلرك عمده‌لری بديهيات ايدی . رؤيايه صيقيجه صاريلمشلر ايدی . مبعث مصطفادن اوچ يوز سنه اول كان زنديق مشهور (عمرو ابن لحی) عربك فطرتنی بر طاقم موضوعات عنديه ايله تبديل ايتمسه‌يدی آوان بعثتده اوفاق تفك محاربه‌لر ظهور ايتميه‌جكدی . كبرای عربده دين جديد اسلامه مخالفت كوسترميه‌جكلردی . نه چاره كه بش عصر قدر اقوام متجاوره‌دن بر طاقم فنا عادتلر سرايت ايدرك فطرت سالمه‌لرينی قسماً بوزديلر . عرب؛ يمك ، ايچمك ، كيينمك ، اولنمك، صيق صيق اجتماعلر ياپمق ، امواتی دفن ايتمك كبی خصوصلرده صوك درجه محافظه كار ايديلر . قصاص ، ديات قسامه ، زنا و سرقت اوزرنده عضويات

كبی دفع عن المظالم قانونلرينه رعايتكار اوله‌رق ياشامشلردر . كوروليوركه دين مليتی تغيير دكل ترصين و تأكيد ايتمش انكشافات مدنيه و عصريه‌يی تأمينه خادم قوانينی وضع ايله سعادت مليه‌يی تأمين ايتمشدر .

مصالح و شرايع آره‌سنده‌كی فرق

انبيا حضراتی ايكی طريق علميده امتلرينی ارشاد بيورمشلردر . برنجی طريق؛ تعليم مصالح و مفاسد طريقيدر . تعاليم نبوتك بو مسلكده‌كی غايه‌سی دنيا و آخرته متعلق اخلاق نافعه‌يی اكتساب ايله روحی تصفيه ايتمكدر . عائله حياتی آداب معاشرت، سياست مدنيه حقنده‌كی تكاليف رسليه، بو مسلكك شعبات علميه‌سندندر . بو يولده‌كی تبليغات ضوابط عموميه ايله بيان اولنوب اوزون بويلو تعريفات و تفصيلات ايله تحديد و تقييد اولنمامشدر . بو كبی اوامر ويا نواهيده‌كی مقاصد مخصوصه و مصالح عامه اهل لسانك آكلايشنه ترك اولنمش اجمالاً بيلديرلمشدر . پيغمبران عظام رفق و تودّدی، ذكا و شجاعت و امر معيشتده اقتصادی مدح و ثنا بويوردقلری حالده بونلری تعريفات تامه‌سيله تحديد ايتميوب مخاطبك تلقيسنه تابع طوتمشلردر . يعنی طريق تمدنده هر كس سربست براقيله‌رق سخط و رضای

الهینك طوغرودن ذات مصلحت ومفسدته تعلق ایلدیگنی تفهیم ایله اکتفا ایتمشلردر. سیاست عامه یه متعلق قواعد عمومیه ده کی اسرار و حکمیات اجتماعیه یی عقول عامه قولا یلقله آکلایامایه جغندن بو کبی دقایقك قواعد کلیه دن اخراج و تطبیقاتی جهتی عقلای امته ترك اولنمشدر . شرایعده کی معقول المعنی اولان قسم ده بودر .

ایکنجی مسلك ارکان شروط و آدابی ایله مضبوط و مشروح اولان تکلیفات الهیه در که بونده عقلك رأساً مدخلی اولمایوب یالکز بعد التبلیغ ادراکه مستعددر . بو نوعك مرجعی سیاست ملیه قانونلری اولمیوب بو کبی تکلیفلرده صورت وجوب و یا تحریمك تحققی آنجق نص شرع ایله بیلنیر . عقل بونلرده کی دقایقی بالذات ادراکدن عاجزدر . بونك ایچوندر که علماء مقادیر شرعیه ده قیاس جریان ایتمز دییورلر . قیاسده مدار حکم علتك وجودیدر . یوقسه مصلحتك وجودی دکلدر . مثلا مسافره اثنای سفرنده اورووج طوتمامق دفعاً للحرج مصلحتنه مبنی اولدیغنه کوره اوروج طوتمه ده زحمت چکن بر مقیمك ده بوکا قیاساً افطاری تجویز اولوناماز . زیرا دفع حرج قاعده سی افطارك علتی دکل بلکه مصلحتی تلخیصدر . علت ایسه آنجق سفردن عبارتدر . بو دیگر بر مثال ایله ده ایضاح اولنه بیلیر . بر انسان ذکر الله ایله و یا نظر شرعده مقبول سائر طاعات ایله مشغول اولسه ده اووقتده مفروض اولان نمازی ترك ایتسه

شبهه سز که کناهکار اوله جقدر . حالبوکه هر ایکیسنده ده مصلحت متحققدر . بونده کی سبب رضای الهینك او آنده ادای صلاته متوجه اولدیغی و دیگر شیلرله اشتغال ایدیلمه مسیدر . کذلك بریسی زکات مفروضه یی ترك ایدرك اکثر اموالنی دیگر وجوه خیره صرف ایتسه کناهدن تبری ایده مز . قلوب فقرایی رنجیده ایتمه مك مصلحتنه بناءً ملاء ناسده آلتون حلیات ، ایپکلی قماشلر کیمه یوب ده ، کندی خانه سنده و خلوتنده استعمال ایدنلر کذا آثم اولورلر . چونکه قهر و یا رضای الهی بو کبی شیلرك ماهیتنه ناظردر ؛ مصلحتنه دکل . بوندن دولایی تحریم و ایجاب بابنده علماء ربیون صوك درجه محافظه کار داورانه رق قیاس وادیسنه کیتمه مشلردر . اگر راست کله قیاس قپولری هر شی ایچون کشاده بولونیدیلورسه احکام دینیه ده او قدر بویوك و قاریشیق اعتشاشات ظهور ایدرکه دین آز زمانده تبدیل شکل ایتمش اولور . مصلحت هر نه اولورسه اولسون علماء مضرت و مفسدتی بر آن نظردن دور طوتمامیلدرلر . اللهم اصلح حالنا آمین .

اسلامده کی تدنیاتك اسبابی

سیاست کبرای اسلامیه ایله مشغول و بو امانتی عهده دار

اولانلرك وظیفه‌سی دینی تطرق خللدن صیانتدر . چونكه اسلامیت امزجه و استعدادات مختلفه‌یی حائز امت و ملتلری دائرهٔ هدایتنه آلدیغندن آباء جاهلیه وعادات غیرمرضیه مسالكنه اتباع ایله ناقص الفهم اولدقلری حالده منافع دینیه‌لرینی ادراكدن عاجز اوله‌رق امر دنیا و آخرتلرنده خاسرین اوله‌رق أولور كیدرلر . اسلامیتك بشنجی عصرده باشلایان تدنیسنه بو كبی شیلرك پك چوق تأثیری اولمشدر. ادراكات بشریه‌نك یوكسله‌مه‌سی ایله بوكا انضمام ایدن اعراض و احتراصات نفسیه اصول دیندن اولمایان بر چوق شیلرك دسیله دین مبین اسلام بزدن اولكی ادیانك عاقبتنه اوغرادیلمشدر . امر دینده تحریف و تهاون معشر بشرده مستمر بر خسته‌لقدر. بونی متمادیاً مراقبه لازمدر. ملل فاسده‌یی كندی مألوفاتنه ترك ایله حق مراقبه‌یی اهمال ایدنلر حضور الٰهیده مسئولدرلر . امزجهٔ بشر رغبت شرایعدن زیاده رغبت طبایعه منهمك اولدیقلری ایچون علوم آره‌لرنده چابوق مرتفع اولور . ایشته بو یوزدندركه نوح و ابراهیم علیهما السلامك او بویوك ملتلری محكوم انقراض اولدیلر. دین آره‌لرنده غائب اولدی . و ندامت كندیلرینه فائده‌ویرمدی . اسباب مهمهٔ تدنیدن بریسی‌ده صاحب ملتدن روایتك عدم تحملیدر . یعنی اشكال و حقایق دینیه‌یی نسلاً بعد نسل تفهیمده مبالاتسزلق كوسترمكدن امر دین بر حاله كایركه عوام ناس بر طاقم جهلایی كندیلرینه رئیس اتخاذ ایدرك اونلره

اتباعه مجبور اولورلر . احتیاجات عاجله و آجله‌لرینی بو كبی جاهللر كندی آكلایشلرینه كوره تقنین و افتا ایله عالمی اضلال ایدرك كندیلری‌ده برابر هلاكه كیدرلر . اوچنجی سبب‌ده مستبدین علما؛ رؤسانك قلوبنی جلب ایتمك ایچون نصوص صریحه‌یی اغراض فاسده ایله تأویل ایدرك بونلرك مشرب و هوالرینه اتباع ایله دینی تهلكه‌یه قویمالریدر . دردنجی سبب‌ده دینده تعمقدر . یعنی متمادیاً عزیمت جهتنی التزام ایله احكام دیندن هر حكمی واجب تلقی ایده‌رك خلافنه عامل اولانلرك كفرینه قدر یورومكدر . پیغمبرك هر ایشله‌دیكنی عبادته حمل ایله سنت فی العبادت و سنت فی العادتی بر برندن آییرمامقدر . خلاصه دینده شدت كوستره‌رك افراد امتی فضائل دینیه‌دن تنفیر ایله ترقیات دینیه‌یه انكل اولمقدر . بو عالم یهودیت و نصرانیتك رهبانلرینه مستولی بر خسته‌لقدركه بو یوزدن كندیلری كندی دینلرینی كندی اللریله تهوین و ضعفه دوچار ایتدیلر . لسان دینده مصلحت دنیلن سیاست عامه‌یه دین نامیله مداخله ایتمك و امر اداره‌یی اربابنه براقه‌رق منحصراً تفقه فی الدین ایله اشتغال امور لازمه‌دن ایكن بو یولك عكسنه حركت ایتمك كتاب اللهه ایراث ضرردن باشقه بر شی دكلدر . اسلامیتی تدنی‌یه اوغراتان شیلردن بریسی‌ده مستند الٰهی كتاب و سنت اولمایان و كندیسنه اجماع قولی و یا فعلی سوسی ویریلن امور غیرضروریه‌یه تركده محذور اولمادیغی حالده محذورلی كبی كوستریلن امور دینیه‌در. توركجه

خطبه‌نك اوقونوب و يا اوقونمامسى ايشته بو قبيلدندر . مثلا متعصب بر محافظه‌كاره توركلره عربجه خطبه نيچون اوقونيور ديه سؤال اولنسه (بل نتبع ماالفينا عليه آبائنا) ديه جواب ويرر . بز بويله‌جه بولديق بويله‌جه كيده‌رز دير .

عقلاً و نقلاً قوتلى بر دليل ارائه ايده‌مز . صوكنجى بر سببده مسلمانلرك يدى عصره قريب بر زماندن برى احاديث موضوعه ايله عامل اولملريدر . نته كيم امربنى اسرائيل مولدونك ظهورينه قدر شكل اصليسنده دوام ايديوردى . صوكره‌رأى ايله حركت ايتمكه باشلاديلر . علوم بنى اسرائيل دس اولوندى جاهلى حسلر وجدانه غلبه ايده‌رك مدنيت صحيحه‌لرينه آثور و فرس مدنيتى مزج ايديله‌رك عاقبت محو و پريشان اولديلر.

تكمله

فطرت بشرده موجود بهيميتك معاليات روحيه‌و وجدانيه‌يه انقيادى ايله معشر بشرك طريق رشد و سدادده‌دوامى مدنيت صحيحه‌يه‌منافى اخلاق رزيله‌نك بين الناس انتشارينه‌مانع قوانين اساسيه‌يى عقل سليم هرنه‌قدرادراك ايده‌بيلير ايسه‌ده امور و كوله زاده‌لره

(١ مولدون پدرى بر ملتدن والده‌سى ديگر بر ملتدن اولانلره اطلاق اولونور .

عامه‌نك على ماهى عليها تطبيقندن عاجز اولدقلرى ايچين مظهر تأييد الٓهى اولان بر عالم الٓهينك رهبرلكنه‌هر زمان محتاجدرلر. عقل سليمك قوانين طبيعيه‌يى بر درجه ادراكى غير منكر ايسه‌ده سنت راشده‌يى تثبيتده كندى درجه‌لرنده اولانلرى اقناع و الزامدن عاجز اولديغى ايچون بر آن اختلافدن قورتولامازلر . بو تجربه ايله ثابت حقايق مثبته‌دندر . بونك ايچوندركه لسان شرعده مرسل اطلاق اولنان ذوات كرامك وحيه استناد ايله تبليغ بيورديقلرى احكامك حقايق باطنيه‌سنه نظريات عقليه و تجارب ماديه ايله وصول ممكن اولماديغندن ماهيات دينيه‌يى كشف و ادراك آنجق وجدان ايله حاصل اولابيلير . آچلق، صوسزلق، خسته‌لق ، وجودده‌كى حرارت و برودت وجدان ايله آكلاشيلديغى گبى روحك ملايم ومنافرى آنجق ذوق سليم ايله آكلاشيله بيلير . بونى بر مثال ايله دها زياده ايضاح ايده بيليرز . مثلا بر تورك ويا بر عربه صو و يا ماء دنيلديگى زمان بو لفظلرك موضوعلرينى درحال تفهم ايده‌رك مدلوللرى اوزرنده شك و شبهه ايتمزلر . حالبوكه بو ايكى سوزك ماهيتنه دلالتده نه برهان عقلى و نه‌ده آره‌لرنده‌كى ملازمت طبيعيه واردر . بو تلقين و سمعك اعتيادى نتيجه‌سى اولارق بر علم وجدانى‌نك حصول و تلقيسندن عبارتدر . خلاصه انبيا حضراتى وجدان بشرده مكنوز حقايقك كاشفى امور وجدانيه‌يى امور حسيه‌دن آيير مقله تصفيهٔ روح ايله موظفدرلر . بوندن

طولاییدر که تعالیم آلهیه مصالح امتی متضمن اولمقله برابر کافهٔ اوامر و نواهی ایله وجدان آره‌سنده بیوك بر مناسبت و مربوطیت موجوددر . اسلامیت شئونات نفسانیه و ملکات روحانیه اوزرینه مؤسسدر . بو مدعایه (انما الاعمال بالنیات) حدیثه مشهوری ایله استدلال کافیدر . عصر نبوتده ایکی آدم بری برینی اولدوره‌رك بونلر حقنده حکم اخرویك نه اولاجغی سؤالنه جواباً پیغمبر افندیمزك (اذا التقی المسلمان بسیفیهما فالقاتل والمقتول کلاهما فی النار) امر نبویسی ایله مقابله بیورنجه (هذا القاتل فما بال المقتول) دییه‌رك اصحاب گزیندن بعضلری اعتراض ایتدیلر . دیمك ایسته‌دیلر که قاتلك نارده اولمسی قتلی دولاییسیله طوغرو فقط مقتولك نه قباحتی واردر؟ بوکا ایکنجی دفعه جواب اوله‌رق مقتولك وجداننده حرص قتل وتهور اولدیغندن طولایی اصحاب ناردن اولمسی امور طبیعیه‌دندر . ایشته تماماً آکلاشیلیور که احکام ، مصالح ایله معلل اولمقله برابر وجدان ایله‌ده شدتلی علاقه‌سی واردر .

مسرودات سالفه‌دن منفهم اولورکه دینده سیطره یوقدر . دیندن هر نه که سکا تبلیغ اولونیورسه حسیات خسیسه‌دن مجرد وجدان صحیحنه صور . طولامباجلی یوللره صاپمه . (استفت قلبك وان افتاك المفتون) حدیث نبویسی نه بیوك حکمتی احتوا ایدییور . هر شیده وجدان (حکم) در . شو شرط ایله که او وجدان رذائل نفسیه ایله ملوث و حسه مغلوب اولمسون .

نتیجه اسباب علمنك الك یوکسك مرتبه‌سنی اشغال ایدن کشف یقینه تعبیر آخر ایله وحیه اتباع ایدلمزسه بشرده راستنی شاشیریر . درکات عذاب ایچنده قاله‌رق حیات فانیه‌سی خسران ایله نتیجه‌لنیر . انبیانك کمالات علمیه‌لرندن الك بویوگی بشری اولدیغی کبی کورمه‌لریدر . مرسلین مکرمین بشرك اوچ صنفی ایله مجادله‌یه مجبور اولمشلردر . برنجی صنف که بونلر یقینیات مجرده‌یی رد و انکار ایله خارج از طبیعت هیچ بر شیئه قائل اولمامش سلسلهٔ وجودی بر اوجده نهایته ایردیره‌رك خالق کائناتی طانیمامشلردر . بونلر وهمیات عقلیه ایله مشغول انسانلردر . ایکنجی صنف بر آله طانیمش ایسه‌ده صفات آلهیه ایله صفات مخلوقینی مزج ایدرك تشبیه طریقنه سلوك ایله مشرك اولمشلردر . اوچنجی صنف بر خالق اولدیغنی قبول ایتمکله برابر کمالات حسیه‌یی کمالات عقلیه‌یه ترجیح ایله محسوسه میل ایتمش معقول جهتنی اهمال ایلمشدر . ایشته قرآن عظیم الشان متمادیاً بو اوچ صنف ایله حال جدالده اولوب مبدأ و معادك لقاءالله و لقای آخرتك ، نشوهٔ جسدیه‌نك متحققه اولدیغنی اثبات حقه قارشی معانده ایدنلرله بعد الانذار ترك خصومت ایتمشدر . بونلرك مستحق لعن اولدیقلرینی و ملاء اعلاده محاط بالعذاب اوله‌رق ابواب قدسیتك مؤمنینه تبلیغ ایتمش و اعراض ایله امر ایتمشدر .
والله یهدی من یشاء و الی ما یشاء

ایکنجی باب: معقولات فقهیه

اسرار ایمان

فخر کائنات افندمزك بعثتی بعثت عامه اولدیغی ایچون استعدادات مختلفه‌یی حائز اولان انسانلرك اسلامیتی قبول ایله بحسب الاستعداد ومسئلهٔ ایمانده بر طاقم اوصاف ممیزه ایله ممتاز اولملری ضرورتی حائز اولمشدر بوندن طولاییدرکه اسلامده ایمان ایکی‌یه آیریله‌رق برنجی قسم اوزرینه احکام دنیویه بنا ایدلمش یعنی عصمت دم، عصمت مال حکملری بونك اوزرینه تأسیس ایدلمشدر. ایکنجی قسم احکام آخرتك مداری اولان قسمدرکه عذاب نجات، فوز بالدرجات بوقسم اوزرینه ترتیب ایدلمشدر. وبوقسم قابل زیاده ونقصاندر. بو ایمان اصلی ایمان خبردر. رسول الله افندیمزك (لا ایمان لمن لا امانة له ولا دین لمن لا عهد له) بیوردیغی ایمان ایشته بو ایمان عملیدر. اصل ایمان ذات الاغصان

اولان بر آغاجه بکزرکه بو آغاجدن بر دالك قوپارلمسی ویا بردیکرینك دوحه اوزرنده نشوونما بولمسیله بحسب الجزئیت آرتار واکسیلمز . شجرهٔ اصلیه ایسه یعنی مادهٔ شجره قابل زیاده ونقصان اولمایوب علی ماهی علیها باقیدر . ایمانك آخرته متناظری اولان قسمی کفرك مقابلیدر ایمان ثانینك عکسی ومقابلی ایسه نفاق عصری ایله تعریف اولنور . وظیفهٔ جوارحی تقویت ایله اصول دینه معتقد اولانلر نفاق عملی درکه‌سنده قالانلردر . بونلر طبیعت، رسوم وعادات سوء معرفت حجابلری ایله محتجب اولدقلرندن برهان نظری ایله بیلدکاری شیلرك موجبیله عمل ایتمز مجازات اخرویه‌یی فکراً استبعاد ایله معاصی‌یه جرأت ایدرلر . نفاق اصلی وعملی امور خفیه‌دن اولدیغی ایچین شرع طاهر بونلره بر علامت وضعنه مجبور اولمشدر . (اربع من کن فیه کان منافقاً خالصاً اذا ائتمن خان واذا حدث کذب واذا عاهد غدر واذا خاصم فجر) حدیث نبویسی بو علامتلری بیان صددنده سرد اولنمشدر . نفاق عملینك اشارتی‌ده (حب علی آیة الایمان وبغض علی آیة النفاق) حدیث صحیحیدر . بوحدیثده فقهك طریقی شودرکه جناب علی المرتضی امر اللهده غایت شدید اولدیغی ایچین حواس بهیمیه‌سی راکد ایدی . عقلی حواسنه غالب اولان انسانلر آنجق بوشدته متحمل اولابیلیرلر ایدی. خلاصه آثام صغیره وکبیره‌ده استعداد بشرك دخل کلیسی اولوب هر بر گناه آره‌سنده‌ده مراتب مختلفه واردر . گناهلر

مستعدك استعدادنه كوره تظاهر ايدر. امراض روحيه امراض جسمانيه‌نك عينى كبيدر . غير قابل شفا امراض جسمانيه اولديغى كبى قابل شفا اولميان روحى مرضلرده واردر . مرض كفرك مثال ظاهريسى ورم و جزام خسته‌لقلريدركه بونلر دواناپذير امراضدن معدوددر . ديكر امراض باطنيه ايسه ممكن التداويدر . حتى كناهلردن برقسم كليسى بداية شر محض اولمقله برابر نهاية خير محض ايله نتيجه‌لنير آدم عليه السلامك شجرهٔ منهيه‌دن أكلى بوقبيلدندر. عليه الصلاة والسلام افنديمزك سز كناه ايشله‌مه‌مش اولسه‌يديكز خلق مطلق سزك يريكزه ديكر برقومى اقامه ايله اونلره كناه ايتديررا ستغفارلرى سببيله‌ده نفرت ايدردى . بوكبى مدنيتلر علم اول ايله يعنى نشوهٔ بهيميتده بوكبى كناهلرى ياپار، نشوهٔ انسانيتده ايسه علم ثانينك انكشافندن طولايى ياپدقلرينه استغفار ايدرلركه بوعين حكمت ومحض سعادتدر . كافهٔ اوامر و نواهى بنى بشرك صورت نوعيه‌سنه تعلق ايتديكى اعتباريله امر ايله مأمور نهى ايله منهى آره‌سنده مابه الامر والنهيك جزافاً وياتصادفاً اولمايوب براستعداد مخصوصه تابع اولديقلرى امور بديهيه‌دندر. انسانلر نظام عالمده‌كى تدبيرات كليه‌يه تابع اولديقلرى ايچون الله ذوالجلال انسانلره هر آنده ماهو العدل اولانى قضا ايدر . (كل يوم هو فى شأن) آيتى بوسره اشارتدر .

مطالعهٔ مخصوصه

افعال عباد ايله تكاليف آلهيه مسئلهٔ معضله‌سنك حلنده مسالك مختلفه‌يه منسوب مدققين حكمانك صوك قرارى شودركه انسانلر كندى حركات و سكناتنده اختيارصورتنده مجبوريدرلر يعنى اختيار افعالده اختيارلرى يوقدر. متكلمونك كسب ديدكلرى شئ بوندن عبارتدر .

مقصده شروع

احكامك منهى عليهى اولان مقاصدى بيلمك بر علم دقيق اولوب علماء امتك بو علم ايله اشتغال و احكام دينيه‌يى اسباب موجبهٔ عقليه‌سى ايله امته تبليغ ايتمه‌لرى اعظم وجائبدر . عصر اولده اصحاب گزين حضراتى مواقع امر و نهى مشاهده‌دن تلقى ايتدكلرى ايچين اونلرجه اسباب موجبه سرد و اتيانه لزوم يوقدى . مأمورات و منهياتك منشألرينى گرگى كبى بيليورلردى . اونلرجه مجهول بر شى يوقدى . اسباب خفيه اولان يرلرده ايسه حكمت اوامر نصاً تبليغ اونويوردى .

(و لكم فى القصاص حياة) آيتى ايله (الآن خفف الله عنكم و علم ان فيكم ضعفا) آيتى نصلرنده اولديغى كبى حكمت تشريع صراحتاً بيان بيورلميوردى . برنجى عصرك ختامنى متعاقب حكميات تشريعيه خواص امته منحصر قالدى و بو يوزدن بين التابعين اختلافات كثيره ظهور ايلەدى . حتى دور صحابەنك نهايتلرينه دوغرو احكامده تلقيلر دەگيشەرك بين الاصحابده منازعات علميه باش گوستردى . بو كون فقه ديديكمز علم عميق الادراك زمان سعادتده مدون دكلدى . احكام ، اركان شروط آدابى بر برلرندن متمايز اولديغى كبى احكامدن بر حكمى تحديد و يا حصر تبيين اصولاً يوقدى . رسول الله مثلا آبدست آليور . صحابى بونى گورويورو گورديكلرى كبى عمل ايديورلردى . نماز ، ذكات حج ، اوروج كبى شيلرده بونك عينى ايدى . ابن عباسك اصحاب رسول اللهدن خيرلى بر امت گورمدم . زيرا پيغمبره اون اوچ سؤالدن بشقه بر شى صورمامشلردى . اسئلهٔ مذكوره ايسه قرآنده مسطوردر . كنديلرينه نفع ويرمەيەجك هيچ بر شيئى سؤال ايتمزلردى . فرضيات ايله اشتغال عادتلرى دكلدى . شيخين حضرتلرى‌ده بو اثر اوزرنده حركت ايتديلر . اصحاب گزين پيغمبر افنديمزك حركات و سكناتندن هر نه كه اخذ و تلقى ايتمشلرسه او يولده حركت ايتمشلردر . يعنى اونلرجه عمده وجدان اولەرق طرق استدلاله التفات ايتميورلردى . عصر نبوى ختامه ايرنجه اكثريت بو حال

اوزره ايدى . رحلت نبويەدن صكره صحابى حضراتى بلاد مختلفەيه داغيلەرق هر بررلرى كندى بولنديقلرى يرلرده مقتدا به اولديلر . حادثات تكثر ايتدى . هر بررلرى بولنديقلرى يرلرده آگلاييشلرينه گوره حكم و قضايه باشلاديلر . ايشته او زمان فروع دينده اختلاف ظهور ايلدى . مثلا صحابينك بريسى بر قضيەده بر حكمى حضور نبويده استماع ايتديكنده او يولده افتا ايدرك بر ديگرى ايشيتمەديكندن دولايى رأيله اجتهاد ايتدى . عبدالله بن مسعود كنديسنه مهر تسميه اولنمايان بر قادينك قوجەسى وفات ايدرك مهرى حقنده كنديسنه مراجعت اولنديقده كندى اقاربدن اولان قادينلرك مهرينه مستحقدر ديه افتا ايدرك بالآخره (معقل بن يسار)ك رسول اللهك ده بويله بر حكم ويرديگنه شهادت ايتمسى منشأ اختلافك شواهدندر .

اصحاب كرام آرەسنده بعض اجتهادك حديثه ترجيح اولنديغى‌ده واقعدر . (فاطمه بنت قيس) حضرت عمرك حضورنده كنديسنى اوچ طلاق ايله مطلقه اولديغى حالده پيغمبرك كنديسنه نه نفقه و نەده سكنى تقدير ايتمديگى حالده مشار اليهانك شهادتنى رد ايدەرك بر قادينك سوزيله بن كتاب اللهى ترك ايدەمم ديديگى‌ده واقعدر . اصحاب گزين بعضاً حكمين متضادينك جمعنده‌ده شدتلى اختلاف ايتمشلردر . مثلا نبى اعظم خيبر سنەسنده متعەيى حلال ايتديكى كبى بعده نهى ، اوطاس سنەسنده‌ده تكرار رخصت ويرەرك اوچنجى كره ينه نهى بيوردقلرى حالده

ابن عباس بو قضیه‌یه اعتراض ایدرك رخصتی ضرورته، نهیی انقضای ضرورته حمل ایله حکمك علی حاله بقاسنی ادعا ایتمشدی. جمهور ایسه رخصتك اباحه‌یه نهیك نسخه محمول اولدیغنه قائلدرلر. بین‌الاصحاب اختلاف دوران ایدر طورورکن تابعین دوری حلول ایدرك زمان صحابی‌ده‌کی حالك عینی بونلره انتقال و استحاله ایلدی علمای تابعیندن هر بررلری مذاهب صحابه‌دن بریسنه انتساب ایله تفقهه باشلادیلر. (سعید بن مسیب)، (عبدالله بن عمر) مدینه‌ده (عطاء بن ابی رباح) مکه‌ده (ابراهیم نخعی) کوفه‌ده (حسن بصری) بصره‌ده (طاؤس بن کیسان) یمنده (مکحول) شامده نشر علمه باشلایه‌رق مذهبلرینی تدوین ایتدیلر. بونلرك هر بررلرینك کندی مذهبلرینی ترویجده سندات قویه‌لری واردی. مثلا مدینه‌ده بولنان سعید ایله سالم دییورلردی که اهل حرمین فقهده ناسك اك اعلمیدر. چونکه بونلر فتوالرنده عبدالله بن عمرك، عائشه‌نك، ابن عباسك روایاتنه استناد ایدرلر. ابراهیم کوفی ایسه عبدالله بن مسعودی هرکسدن اعلم فرض ایدرك اونك اقوال و مجتهداتنه تابع اولوردی. حسن بصری و امثالی ذوات اهل بیته مربوط و شدت ملازمتندن طولایی کندیسنه قضایای علی‌یی اصل مذهب اتخاذ ایدرك بو یولده اجتهاد ایدییوردی. بونك ایچوندرکه حسن بصری لسان علی دییه یاد اولونور. طبقهٔ تابعین تدوین فقهه الهام اولندیقلرنده (امام مالك) ایله (محمد بن عبدالرحمن)

مدینه‌ده (ابن عینیه) مکه‌ده (ثوری) کوفه‌ده (ربیع بن صبیح) ده بصره‌ده احادیثی تصنیفه مباشرت ایتدیلر. او اثناده عباسیلردن خلیفه منصور مدینه‌ده مالکه ملاقی اوله‌رق (بن نیت ایدییورم سزك بو جمع و تلفیق ایتدیککز احادیثی متعدد صورتده یازدیره‌رق هر مملکته کوندره‌یم؛ بو کتابدن غیریسی ایله عامل اولماسونلر) دییه استشاره‌ده بولندیقده مشار الیه بویله بر شیئی یاپمایکز؛ زیرا نیم تدوین و تلفیق ایتدیکم احادیثه مخالف بر چوق شیلر ایشیدیلور. روایت ایدلمکده اولدیغندن و هرکس آیری بر طریقده سنن نبویه‌یی تدقیق و تلقین ایتدکلری ایچین ناسی کندی حریتلرینه ترك ایدیکز. بویله بر شیئی یاپق جبر و تضییقدر. بو ایسه اسلامیته منافیدر جوابنده بولنه‌رق منصورك فکرینی رد ایتدی. (موطأ) ایچه تدقیق ایدیله‌جك اولورسه امام مالکك حدیثده‌کی قدرت علمیه‌لری درحال تظاهر ایدر. بو ذاته عالم مدینه اطلاقی پك دوغرودر. امام مالکك فتوا و قضایاده مابه‌الاستنادی فقهای سبعه‌در. حضرت عائشه‌نك حافظه و درایتنه اعتماد تامی اولدیغندن مذهبنده مشار الیهانك روایتنی اصل اتخاذ ایتمشدر. مذهب مالك مدینه‌ده بو صورتله انتشار ایده طورورکن کوفه‌ده‌ده امام اعظم ظهور ایدرك ابراهیم نخعی و امثالنك مسلکنه سلوك ایله فقهای کوفه‌یی کندیسنه رهبر اتخاذ ایدییوردی. ابو حنیفه‌نك اشهر اصحابی ابی یوسف اولدیغی ایچون هارونك ایام خلافتنده قاضی القضاة

اوله‌رق مذهبك ظهور و انتشارینه سبب اولمش و بو مذهب عراق و ایرانده چوق توسع ایتمشدر . امام اعظمك تلامیذی میاننده قدرت قضائیه‌ده ابو یوسف، قدرت تألیف و جدالده محمد بن حسن کسب اشتهار ایتمشلردر . چونکه امام مزبور مدینه‌ده اوطورمش کتاب موطأی مالکدن تحصیل ایتمش وصکره مذهب اعظمی‌یی مذهب مالکی ایله تطبیق ایدرك و کندی اصحابنك آراسنی طوپلایه‌رق برینی دیکرینه ترجیحه زیاده‌سیله صرف همت ایتمشدر. تفسیر، تخریج، تأسیس، استدلال صورتلریله یازیلان کتابلر ایچنده امام محمدك مصنفاتی جمله‌سنه فائق اولدیغندن اصحاب اعظمیه بو کتابلری قبول ایلمشلردر . امام اعظمك مذهبی‌ده شاگردانك همتیله اطراف و اقطاره انتشار ایتدیگی برزمانده ادریس شافعی ظهور ایدرك اعظمی و مالکی مذهبلرینك هر ایکیسنی‌ده تنقید ایدرك (الام) نامنده بر کتاب وجوده کتیردی. اولا حدیثلری تدقیق ایده‌رك کندندن اولکی مذهبلرده مرسل و منقطع ایله عمل اولوندیغی کوردی . و بونی شدتله رد ایتدی. مثلا بر گون شافعی حضرتلری محمد بن حسنك یانینه کیدرك سز شاهد واحدك مع الیمین مقبول الشهاده اولدیغی فقهای مدینه قبول ایتدکلرندن دولایی طعن ایدییور و دییورسکزکه بو کتاب الله اوزرینه زیاده‌در . زیاده علی الکتاب ایسه جائز دکلدر فقط صورارم سزه‌که خبر واحدله کتاب اللهه زیاده‌نك عدم جوازی سزك عندکزده ثابتمیدر . أوت دییه مقابله‌ده

بولندیقلرنده ایکنجی دفعه اعتراض ایدرك اویله ایسه سز نه‌دن طولایی وارثه وصیت جائز دکلدر دییورسکز . حالبوکه وارثه وصیتك جوازینه قرآنده نص صریح واردر . و دیگر بونك گبی بر طاقم اسئله ایرادی ایله محمد بن حسنی الزام ایتمشلردر.

امام شافعی نك اطرافده اشتهاری صره‌لرنده (احمد بن حنبل) اصول دینده تفقه ایله تأسیس بیوردیقلری مذهبده یکی بر چیغیر آچه‌رق مرفوع ، متصل ، مرسل ، موقوف ، صحیح، حسن دییه اصطلاح اولنان آثاری طوپلادقدنصکره شیخین و سائر خلفانك مسلکلرینی‌ده بالتدقیق او زمانلر اکناف بلادده طاغیلان فقها و قضانك استناد ایتدیکلری دلائل اصولیه‌ده‌ده تعمیق نظر ایدرك روایةً و درایةً تکمل ایتدیلر . ابن حنبل مذهبنده صحت افتانك یوز بیك حدیث حفظی ایله مشروط اولدیغنی دیگر بر روایته نظراً بش یوز بیك احادیث ایله مشروط اولدیغنی اصحابی سویلیورلر . اوچنجی قرن دییه توسیم اولنان زمانده علمانك جل و همتی مجمع علیه اولان حدیث صحیحی دیگرندن تفریق، فقهه تعلق ایدن احادیثی بالتلفیق وغریب وشاذ اولان قسملرله‌ده آیریجه اشتغالدن عبارت ایدی . بونلر بخاری، مسلم ، ابو داوود ، عبد بن حمید ، ، ابن ماجه ، ابو یعلی ، ترمذی ، نسائی وامثالی گبی ذواتدن عبارتدر . اسماعیل بخارینك حدیثده‌کی مسلکی صحاح مشهورهٔ متصله‌یی غیریسندن تجرید ایله بو احادیثی فقهه تطبیق ؛ بونلردن تاریخ اسلامی استنباط

و بعض مبهم اقسامنی‌ده تفسیر ایتمكدر . ایشته بومقصداوزرینه
جامع صحیحنی تصنیف ایله‌دی . بوندنطولاییدرکه بین‌الاسلام
قرآندن صکره اصح کتب اوله‌رق تلقی بالقبوله مظهراولمشدر.
ایکنجی درجه‌ده مسلم نیسابوری کلیر . بوذات صحاح مشهوره‌یی
نظر اعتباره آلمقله برابر احادیث مرفوعه‌یی‌ده قبول ایتمش بو
کبی احادیثدن احکام استنباطنی تسهیله و اذهانی بونلر معنا
استخراجنه تقریبه غیرت ایتمشدر . هر بر حدیثك سلسله‌سنی
بر یرده جمع ایله متون حدیثده اختلاف اولمامق ایچون سلسلهٔ
رواتی واضحاً بیان ایتمشدر . بعض احادیث متعارضه‌یی مقاصدینه
کوره تفسیر ایله مراد پیغمبری‌یی بحق ایضاحه چالیشمشدر .
کتب سته دیدیکمز مؤلفات مقبوله‌دن درت دانه‌سی صحت
نقطهٔ نظرندن ایکنجی درجه‌ده قالیرسه‌ده ناسك ترك ایلدیکی
هیچ بر حدیث بونلرده موجود اولمدیغندن و ضعیفنه ضعف
ایله اشارت ایدرك معلولنك‌ده وجه علتی بیان اولندیغندن
شأنیتلری دیگر کتب احادیثه نسبتله پك بویوكدر . حدیثده
دیگر بر طبقه دها موجوددرکه بونلر مسانیدوجوامعناملریله
یاد اولونورلر. بونلر هر نه قدر نکارت مطلقه ایله منکر دگل
ایسه‌لرده بین‌العلماء متداول‌ده دکلدرلر . چونکه نه اهل لسان
بونلرك لغتلرینی شرحه، نه فقها روایت ایتدکاری احادیثی فقه
ایله تطبیقه ، نه‌ده بر محدث بو کتابلرده مذکور اولان
مشکلاتی بیانه، هیچ بر مورحده اسماء رجالنی ذکره خدمت

ایتمه‌مشلردر . ابو علی‌نك مسندی، عبدالرزاقك ، ابی بکر بن
ابی شیبه‌نك مصنفلری ، بیهقی ، طحاوی، طبرانی‌نك کتابلری
بو زمره‌دندر . بونلر خاطب‌اللیل کبی هر نه‌که ایشیتمشلرسه
بلاتدقیق کتابلرینه درج و جمع ایتمشلردر . بونلردن بشقه
بر طبقه دها واردرکه کتب مصنفاتلرنده مجامع ومسانید مختفیه‌یه
یعنی اسلامده معتبر اولمیان کتابلره فوق‌العاده اهمیت ویره‌رك
بونلری نشر و تعمیمه غیرت ایتمشلردر . واعظلرك مأخذلری
ایشته بو کتابلردر . بونلر ضعفاء واهل بدعتك اخبار و
تأویلات سخیفه‌سنی مرویات اسرائیلیه ، حکمای یونانیه‌نك
سوزلرینی بربرینه قاریشدیره‌رق خلقه حدیث دییه تلقین ایتمشلردر.
اسلامه ضرر ایشته بو طبقه‌دن باشلار . بوطبقه‌نك مؤلفات و
آثارینی رد و ابطال ایچون ابن جوزینك وفقهانك السنه‌سنده
متداعر اولوب‌ده طبقات صحیحهٔ اربعه‌ده مندرج اولمیان اخبار
واحادیث ایکی قسمدر. بونلردن برقسمی صحیح‌المعنی موضوع‌اللفظ
برقسمی لفظاً و معناً عمداً موضوعدر . ایشته بونلری بربرندن
تفریق ایتمك پك مشکل اولدیغندن متأخرین علما بوخصوصده
پك زیاده تعمیق نظر بیورمشلردر . بو طبقه‌نك مرویاتنده
اشتباه ایتمه‌مك و بر خطایه اوغرامامق ایچون (جلال‌الدین سیوطی)
حضرتلرینك مؤلفات مدققانه‌لرینی کاملاً قرائت ایتمك لازمدر.
(ابن قیم جوزی) و (علی‌القاری) کبی آداملرك بوطبقه
حقنده علی‌الاطلاق سویله‌دیکلری سوزلر مردود و منکردر .

بونلرك سوزلرینی معارك علماده دلیل اتخاذ ایتمك دوغرو بر مسلك دكلدر . چونكه بونلر اصحاب تعمیقدن دكلدرلر . جلال الدین سیوطی ایسه مجتهد و اهل حدیثك سربلندیدر .

احادیث مختلفه‌نك توفیقی حقنده مطالعات

اذهان عامه‌یی ظاهراً متناقض كورونن احادیث صحیحه ایله عملك عدم امكانیدر . طریق سندده اصل اولان ایسه آحاد ویا تواتر ایله منقوله اولان احادیثك هر بررلری ایله عمل ایتمكدر. ایشته بو خدشه‌یی دفع ایتمك علمای امته لازمدر. مثلا صحابی‌دن بریسی پیغمبردن بر فعل روایت ایتدیكی حالده بر دیكری‌ده اونك نقیضنی روایت ایدیور . ایشته بوكا اصطلاح حدیثده حكایت فعل دیرلر . بو ایكی فعلك پیغمبردی نبوتی تقدیرنده اكر احكام عادیه‌دن ایسه اباحه حكمی ویریله‌رك عبادتدن ایسه بریسنه استحباب دیكرینه جواز حكمی ویریلیر. ویاخود هر ایكیسی‌ده مستحب اولورلر . هر ایكیسنده اكر وجوب قرینه‌سی موجودایسه كفایت وجوب حكمی ویریله‌رك بریسنك فعلی ایله دیكرینك حكمی ساقط اولور . صحابی‌دن برقسمی مثلاوتر نمازنی اون بر، بعضیلری، طقوز دیكرلری‌ده یدی روایت ایتمشلردی . ایشته بو اعداد ركعاتدن بریسنی ادا

ایله دیكرلری ساقط اولور . نمازلرده اللرك قولاقلره قدر ویا اوموزه قدر رفعی‌ده بو قبیلدندر. بعضاً‌ده بر فعل بر علت خفیه‌دن طولایی ترجیح اولونور . بوكا اصطلاحاً دارلقدن تخلص دیرلر . ویاخود بریسنه عزیمت دیكرینه رخصت تعبیر اولنور. اكر نسخك دلیلی ظاهر اولورسه نسخ ایله حكم اولنور . بعضاً‌ده فعلین متناقضینك بریسی رسول اللهك ذاتنه تخصیص اولونور . اقوال رسول اللهدن بر قسمی‌ده فتوا وقضایه تعلق ایدر. مثلا نهار رمضانده زوجك زوجه‌سنی وقبله‌سی ناقض صیام اولمادیغنه دائر حدیث روایت ایدیلدیكی حالده بر واقعه‌ده پیغمبرك نقض صیام ایله حكم ایلدیكی روایت اولنمشدر . برنجی روایت اختیارلره ایكنجی حكمك‌ده كنجلره عائد اولدیغنه شبهه اولمادیغی حالده اهل علمدن غیریسنك بو دقیقه‌یی ادراك ایده‌مه‌یه‌جكی امر ظاهردر. بعض تناقضلرده‌ده حاجتك وجودی ویا سائلك الحاحی نظر اعتباره آلنه‌رق تناقض دفع ایدیلمشدر. مسائل حیظك برچوقلری اصل مذكور اوزرینه بنا ایدیلمشدر. قولین وفعلین آره‌سنده‌كی تعارض بعضاً اجتهاد ایله‌ده رفع ایدیله‌بیلیر . یعنی پیغمبر بر مسئله‌ده اجتهاد ایتدكدنصوكره ایكنجی دفعه وجه آخرله اجتهاد ایدرك هر ایكی اجتهادده معتبر اوله‌بیلیر . سند حدیثده رواتك كثرتی راوینك فقهی یاخود راوینك صاحب معامله اولمسی یعنی كندیسنه مستفتی اولمسی ، اكثر اهل علمك بر جهته متمسك اولمسی اسباب ترجیحدن

عد اولنه‌رق احدهمادن بریسی ایله عمل ایدیلوب دیکری ترك اولنه‌بیلور . والا هرایکی صورت و روایتده بحسب‌التعارض عمل وحکمدن ساقط اولورلر. صورت تساقط ایسه برفرضیه‌دن عبارت قاله‌رق کرك قول کرکسه فعل نبویده متساقطه هیچ بر صورت استقراءً بولنه‌مامشدر .

اهل اسلامك دردنجی عصردن صوکره‌کی حالی

محمدیون اوچنجی عصره‌قدر معین برمذهبی تقلیدایتمدکاری تاریخاً ثابتدر. ابو طالب مکی قوة‌القلوبنده دیورکه بر مذهبه نسبت اولنان‌واومقصدله جمع وتعریف ایدیلن کتابلربدعتدر. بر مذهب اوزرنده افتا و بر مذهبك اجتهادینی اخذ ایله آکا تقلیداً حکم ایتمك وعینی مذهبك اصولی اوزرنده اجالهٔ فکر ایله تفقه اوچنجی قرنه قدر اسلامده غیر معروف ایدی . دردنجی عصرك حلولیله خلق علماء وعوام ناملرنده ایکی‌یه آیریلدیلر. اوزمانلر مسائل اجماعیه‌ده ناس آره‌سنده هیچ بر اختلاف موجود دکلدی . جمهور صاحب شرعی اجماعی‌اولان یرلرده تقلید ایدیورلردی. آبدست، غسل، نماز ، اوروج کبی شیلری هرکس آباء و اجدادندن تعلیم ایدیور بونلره دائر آره‌لرنده هیچ بر اختلاف جریان ایتمیوردی . شاید امر دنیا

و آخرته عائد بر حادثه اولورسه مذهب تعین ایتمکسزین فضیلتنی اعتماد ایتدکلری ذواته مراجعتله حل مسئله ایدیورلردی. اکر حادثه عنعنةً کندیلرینه واصل اولمامشسه کندیدن اولکی فقهانك سوزلرندن استنباطاً افتا ایدیورلردی . اووقتلر قضا وافتا ایله اشتهار ایتمش اولان ذوات مجتهد مطلق ایدیلر . مذهبلرك صورت خصوصیه‌ده تعینی وهر کسك برمذهبی بلاقید وشرط تقلیدی بین‌الاسلام مجتهدلرك آزالمه‌سندن نشأت ایلمشدر. علماء آره‌سنده جدلیات وخلافیات ایشته بو زمان باشلامشدر. مورخین دیورکه: علم احکامه‌وقوفی‌وادلهٔ معتبره‌دن بالاستقلال مسئله اجتهادینه قدرتی اولمیان انسانلرکه حکومات اسلامیه‌ده ایش باشنه کلدیلر. اووقتلر فقهادن استعانه‌یه علما ایله‌استشاره‌یه مجبوریت حاصل اولدی. دردنجی عصرده ایسه مسلك متقدمینده حرکت ایدن ، وتعالیٔ دینه خدمت ایدن انسانلر آزالمشدی. اکابر حکومتك نزدنده مقبول اولملری ایچون مقصد اصلی ترك اولنه‌رق شافعینك اجتهادی ابوحنیفه‌یه مرجحدر . فلان ، فلاندن عالمدر، فلانك سوزی مقبول‌ویامردوددر دیه‌خلافیات ایله‌توغله باشلادیلر. بونك منشأی صرف جلب منفعت ایدی .

قوتلی کوردیکلری طرفه هجوم ایله کندی آرزولری کبی بر حکومت تأسیس ایتمك ایچون پادشاهلر بویله برسیاست تعقیب ایدیورلردی . حال بوصورتله عصریمزه قدر دوام ایده کلمشدر. بیله میورزکه بوندن صکره نه حادثه اوله‌جق؟!.. تفقه فی الدینك انحطاطنه

برسببده امناءالله اولان قضاتك جور وظلمده بولنملریدر . عوام اونلری بوحالده کوردکجه شبهه‌یه دوشیورلردی . حیل ودسائس تزاید ایدییوردی. فقهادن اولان ابن همام بوخصوصده پك چوق شکایت ایدییور . زمانك ایجاباتی اوله‌رق عصریمزه کلنجه‌یه قدر غیر مجتهدلره فقیه عنوانی ویریلمکده‌در . حقایق دینیه‌یه غیر مطلع مفتیٔ ماجنلر حالا اذهان عامه‌یی تشویشده بردوامدرلر . فقهك انقراضنه بادی اولان شیلردن بری ده برطاقم صور مستبعده‌یی حادثه کبی فرض ایدرك فرضیات اوزرینه اجتهاد یوروتمه‌لریدر. یازیق که بودوره قدر کچن علمانك اکثریسی مخیلات اوزرنده فکر یوروته‌رك تضییع اوقات ایتمشلردر . ایشته اسباب مسروده‌دن طولایی جهل چوغاله‌رق حکومات اسلامیه‌نك معاملات عدلیه‌سی دوچار ضعف وانحطاط اولوب حال ومصلحته اوفق قوانین نافعه تدوین ایدیله‌مه‌یه‌رك استبداد ملوکك تزایدینه سبب اولدیلر . بوکون برحاله کلمشزکه بز آباء واجدادیمزك اثرینه اکتفا اونلرك آثارینه اقتدادن بشقه بر طریق بیلمه‌یز دیمه‌یی کندیلرینه مدارفخر ومباهات عدایدرلر. بوحال بویله دوام ایتدیکی تقدیرده یقینده اسلامیتك دیانی اولان قسمنی ده ضایع ایده‌جکمزی ده شبهه ایتمه‌ملیدر . امر دینده اهل تفریط کبی اهل افراطك ده چوق ضررلری کورولمشدر. مثلا ابن حزم تقلید علیهنده شدتلی ادارهٔ لسان ایدییور؛ و کندینی عصر سعادتده کبی فرض ایدرك [هم رجال ونحن رجال]

دیمکدن چکنمه‌یور . یوطوغرو برسوزایسه‌ده جهت تطبیقیه‌سی بوزمانده محال کبیدر. تعصبات مذمومه یوزندن علم اودرکه‌لره تنزل ایتمشدرکه روایتله عمل ترك اولنه‌رق همان همان رأی ودرایتله مصلحت عبادی تدویره حکم اولنمقده‌در . برحکم حکمت اجتماعیه‌سی ایله آکلاشیلمه‌دیقجه قبولده تردد ایدیلیور. ایشته بودوشونجه‌لره بناءً اجتماعیاتمزك تزلزله اوغرادیغی شوزمانلرده اسلامیتی حکمت عملیه نقطهٔ نظرندن تدقیق ایله اصول دینی عللدن وقایةً اسباب موجبهٔ تشریعی ایضاح ایله قلوب امته‌کی شکوك واوهامی ازاله‌یه چالیشه‌جغز . دینك معقولات ایله وجه مناسبتی کوسترمك ، اوامر ونواهیدن هیچ بریسنك استبداد بالرأی ایله دکل حکمت ومصلحت اوزرنده انسانلره تبلیغ اولندیغنی اثباته چالشمق بوعصر رجال دینیه‌سنك اهمیتلی وظائفندندر . اون دردنجی عصر هجری مسلمانلرینك حکمتله استئناس وحکمت اوزرنده حرکت ایتدیکلری هر یرده، هر شهرده مشاهده اولنمقده‌در. بواسلامیت مستقبله‌نك مبشراتندندر تعالیٔ اسلامده برآن بیله تردد ایتمیورم . نظریات دوره‌سندن عملیات دوره‌سنه کچیله‌رك شرقده معنوی بیوك ترقیلر حصوله کله‌جکدر. آناطولیدن افغانستانه قدر بر کره سیاحت ایتمك بوقناعتك حصولنه کافیدر. مصر وهندستان حال نهضتده‌در دیده حریف کلامك باشلانغجنده‌یز . بر ربع عصر صکره انشاءالله الرحمن

شرقی باشدن باشه بر حیات اولەرق ضیادار وبیدار اولەرق کەرەجکلردر .

احکام عمومیه

کتابمزك موضوع اصلیسی قوانین دینیەنك وضعندەکی حکمتی ، نسب شرعیەنك محافظەسنی ایله نظام تشریعیٔ محمدیدن مقصود بالذات اولان مصلحت و مفسدت عمومیەیی بیاندن عبارتدر . بوندەکی غایەده انسانلری احکام الٰهیەیه تأنیس ایله مأمورات و منهیاتە کمال اطمئنان ایله منقاد اولەرق سعادت مطلوبەیه واصل اولمقدر .

طهارت

بحسب الاستقراء الشرعی طهارت اوچە منقسمدر . برنجیسی طهارت من الحدث ایکنجیسی بدن ، ثوب و مکانە متعلقە اولان لوثیاتدن طهارت اوچنجیسیده بدنده ظهور ایدن اوصاف ظاهرەدن طوارتدر . ازمنهٔ قبل التاریخیەدنبری مدنی بالطبع اولان انسانلر طهارتله عامل اولمشلردر . اصل طهارتده بین البشر

اختلاف یوقدر . اختلاف یالکز طهارتك تعریف و تقسیمندەدر . قرون اولیدن بری جنابتدن اغتسال بر فعل مدنی عدا اولنمشدر . اذواق سلیمه طهارتی قبولده تردد ایتمز . دین بشرجه مسلم اولان بر شیئی تفصیل و تحدید ایله مشددر . عقب مجامعتده بدنك کاملاً یقانماسنی امر ایتدیکی کبی احتیاجات بشریەنك دفعی حالندەده محدود بر قسم اعضانك یقانماسنی امر ایتمشدر . اغتسال فطرتك ایجاباتندن اولدیغی کبی اوستنی باشنی تمیز بولندیرمق اثنای عبادتده آبدست آلمق ، روحاً دها زیاده یوکسلمش انسانلرك قبول ایدەجکی ایجاب مدنیەدندر . اغتسالده منافذ جلدیەنك انبساطی و بدل ما یتحلل اولەرق ضایع ایتدیکی قوتی اغتسال واسطەسیله تلافی ایتمك کبی طبی فائدەلرده موجوددر . فعالیت عضویەده جملهٔ عصبیەنك فناً پك بویوك تأثیری اولدیغندن دین اعضایی تقویەیه زیادەسیله دقت ایدر . وضوءده یالکز اعضای مهمەیی یقامقله امر اولنمشدر . چونکه وضوء امور منکرەدن اولدیغی ایچون هر اعضایی باشدن آشاغی‌یه یقامق چتینلك اولدیغندن جملهٔ عصبیەنك فضلەجە متأثر اولدیغی اعضالرك یقانماسنی امر ایله اکتفا اولنمشدر .

موجبات وضوء

دین محمدیده موجبات وضوء اوچ درجەده قبول اولنمشدر .

درجهٔ اولی عامهٔ ناسك قبول ایلدیگی افعال خمسهٔ معلومه‌در كه بو درجه‌ده بین‌الانام هیچ بر اختلاف موجود دكلدر .چونكه بو فعللرده رخاء طبیعی محسوس اولدیغندن طبیعت بونلرده طهارتی امر ایدر . ایكنجی درجه‌ده بین‌المسلمین اختلاف واردر . مثلا آلت تناسلی مس ایتمكده بر قسم فقهاء آبدستك لزومنی، قسم دیگری عدم لزومنی ادعا ایدیورلر . لزومنی ادعا ایدنلر فعل مذكورده نفس متأثره اولدیغی گبی طبعاً‌ده غیر ملایم اولدیغندن وضوئك لزومنه قائل اولمشلردر . بو اجتهادی رد ایدنلر آلت تناسلیه‌یی مس لاعلی‌التعیین بر عضوی مس ایتمك گبیدر .

بونده تأثرات نفسانیه اولاماز دیورلر . دم سائلده قهقهه فی‌الصلاتده‌ده اختلاف واردر . وضوئه قائل اولانلر بو گبی افعالك ملوثات بدنیه‌دن اولدیغنه حكم ایتمكله برابر نمازده قهقهه‌نك‌ده بر خطیئهٔ عظیمه اولدیغنه قائلدرلر . اوچنجی درجه‌سی آتشله پیشمش بر یمكی یدكدنصكره وضوئك لزومیدر كه بو نوع آبدست بدایت اسلامده موجود اولمقله برابر صكره‌لری نسخ اولنمشدر . قبل‌النسخ
بونده‌كی سبب ایسه مس نار، آتش جحیمی خاطره القا ایلدیگندن دفعاً للخاطر تشریع اولنمشدر. بو سببه مبنیدر كه پیغمبر تداوی بالكیدن نهی ایله‌دی . دوه اتی یدكدنصكره لزوم وضوئی اجتهاد ایدنلره گوره سبب تسلیهٔ خاطر اولسه كركدر . چونكه

اسرائیلك كندی نفسنه اكلنی حرام ایتمش اولدیغی بر شیئی محمدیلرك حلال ایتمسی بر پیغمبره علناً مخالفت اوله‌جغندن و تسلیهٔ نفس، تسلیهٔ خاطر و تثلیج صدر ایچون قبول اولنه‌رق و صكره بوكا احتیاج قالمادیغندن نسخ اولنمشدر . خفینه مسحك جوازی متعارفهٔ ناسه بناءً‌در . هر آبدستده خفینی چیقارمقده چتینلك وار . عادت شرعه دكل؛ شرع عادته تابع اولدیغندن دین مسحی قبوله مجبور اولمشدر . انسانلرك هر یكرمی درت ساعتده بر آیاقلرینی یقاماسی معتاد اولدیغندن مسحده یكرمی درت ساعت ایله توقیت اولنمشدر . مدت سفر اوچ گون قبول اولندیغی ایچون تسحیراً للمصلحت مسحده اوچ گون اوله‌رق اعتبار اولنمشدر . دری اوزرینه مسحده عقلاً بر فائده متصور دكل ایسه‌ده رجلین غسلی مذكر اولدیغندن اونك بر نمونه‌سی دییه قبول ایدیلمكله بدلاً عن‌الاصل تشریع ایدیلمشدر . بوندن طولایی حضرت علی اگر دین رأی مجرد اولسه ایدی خفینك طوپراغه تماس ایدن قسمك مسح ایدیلمسی لازمگلیردی . حالبوكه امر بر عكسدر . بن دییورم كه حالت مشیده خفینك لوثیاته تصادفی شبهه‌سی اولدیغندن قسم علیاینی مسح دها معقول و رأی اوفقدر. فقط اعلم ناس افندیمز تشریعده باب آرایی كلیاً سد ایتمك ایچون بو صورتله ادارهٔ كلام بیورمشلردر . زیرا فتح آراده هر كسك كندی بیلدیگنه گیتمسی بر امر متحققدر . نمازده قرب طهارت مقصود بالذات اولدیغندن حائض و نفسایه نماز امر اولنمامشدر.

حیضك لوثیاتندن دماغ حساً متأثر اولدیغی ایچون او حالده نمازده بر فائده متصور دکلدر . وقت طهری انتظار ضروریدر. طهارت حیضیه‌ده ایسه دین حائضك عادتنی قبول ایتمشدر . چونکه حیض، خفی بر خسته‌لقدر . اشخاصك تبدلی ایله احکام حیضده متبدله‌در. حالت استحاضه‌ده حیض کبی حبث بدن موجود ایسه‌ده ترك صلاتك تمادیسنه دین راضی اولامایه‌جغندن مستحیضك نمازینی ضروری اوله‌رق قبول ایتمشدر .

تیمم

دینده اصل اولان تیسیر اولدیغنه کوره فقدان ماء حالنده تیمم قبول ایدیلمشدر. بونده‌کی سبب‌ده همجیت خاطرك بین الناس عدم تعممیدر . بر انسان فعلی التزام ایتدیکی شیئك ولو عجزاً اولسون ترکنده روحاً اضطراب حس ایدر . ایکنجی بر سبب‌ده ترك طهارتده الفت حصوله کلمه‌مك ایچون تیمم امر اولنمشدر . تیممله وضوء آره‌سنده مناسبت حقیقیه یوقسه‌ده بر مناسبت موجوددر . تیممده انسانلرجه مطلوب اولان تذلله واردر . کویا او فعل ایله عفو الٰهی‌یی رجا ایتمش اولور . بدل متبدل منهك بحسب الکمیت دکل بحسب الکیفیت مقامنه قائم اولدیغی ایچون وضوءده‌کی اعضانك عینی تیممده قبول اولنمامشدر.

نماز

ملل و نحلك جمله‌سی نمازك تصفیهٔ روحده پك بیوك فائده و تأثیری اولدیغنی قبول ایتدیکلری ایچون اسلامیت صلاتك امم سالفه‌ده ناقص قالان جهتلرینی اکمال ایله اعظم شعائر دیندن عد ایلمشدر . اسلامده نماز بلوغ ایله امر اولونور . بلوغك نفس انسانیده تحقق ایکی نوع ایله‌در . برنجیسی بر شخصك کندی نفسنده حال مرض صحتنی ادراك ایدرکه بوکا بلوغ اول تعبیر اولنور . انکشافات عقلیه‌نك مبدأی بو بلوغدر . بوکا تعبیر آخرله عقل طبیعی‌ده دیرلر . بو عقل مجرد حیاته تعلق ایتدیکی اعتباریله بو درجهٔ ادراکك قابلیت تکلیفیه‌سی یوقدر. تکملات جسمانیه ایله تکملات عقلیه آره‌سنده مناسبت تامه اولدیغندن بر جسم انسانینك دیکر بر جسم انسانی وجوده کتیرمه‌سنه مستعد اولدیغی آنده تکالیف الٰهیه توجه ایدرکه بو بلوغ ایله انسانلر مجرداتی ادراکه مستعد اولورلر . احتلام بو بلوغك علامت مادیه‌سیدر . خالق کائنات ایله قوللر آره‌سنده‌کی التماعات وجدانیه بو سنده حاصل اولور . بوندن طولاییدرکه آن بلوغده الله نماز ایله امر ایدییور. انسانلرك احکام طبیعیه و افعال بهیمیه‌دن انسلاخلری ممکن اولامادیغی ایچین بین الصلاتین

انسانده تمثل ایدن اخلاق بهیمیه‌یی صفت ملکیته تبدیل واستحاله ایتمك ایچون نمازلر توقیت اولونمشدر . هر نه قدر فراغت نفس زمانلری تجربةً نصف اللیله مصادف اولیورسه‌ده جمهوره نصف اللیلده نماز ایله امر عادتاً محال اولدیغندن نماز ایچون اصل اوله‌رق اوچ وقت قبول ایدیلمشدر . طلوع ، غروب ، غسق لیل . اهل زراعت ، صناعت و تجارت و بونلرك غیری مسالك اربابی صباحدن آقشامه قدر امر معاشلری ایله اشتغال ایتدیكلری ایچین و اوكله ایكندی زمانلرنده اقالیم معتدله اهالیسی عادتاً ترك مساعی ایلدیكندن فراغت شغلدن بالاستفاده صلاة نهاریلر ایكی وقت اوله‌رق قبول اولنمشدر . صباح نمازینك لا تحصی فوائدی اولمقله برابر اقشام و یاتسو زمانلریده اوكوندیاپیلان كناهلرك كفارتی ایچون تشریع اولونمشدر . هر شخصك آن واحدده ادای صلاة ایتمسی ممكن اوله‌میه‌جغندن وقتلر تمدید اولونمشدر . و هر وقت ایچونده حدود محسوسه و مضبوطه قونیله‌رق عوام تعیین اوقاتده كوچلك چكمه‌مك ایچون سماوی اشارتلرله اكتفا اولونمشدر . كمال صلاة یعنی نمازده انسانلرك اللهه توجه تامی اوچ شی ایله حاصل اولور .[برنجیسی] حضوع قلبی ، [ایكنجیسی] ذكر لسانی [اوچنجیسی] تعظیم جسمانی . بواوچ شی بر آره‌یه كلدیكی نماز ادا ایدیلمش اولور . عقلای امتك كافه‌سی بونده متفقدرلر . تعظیم بالجسدده عقلاً اوچ حالت تصور اولونور . ركوع ، سجود ، قیام . احسن تعظیم ایسه

بو اوچك بنینی جمع ایله حاصلدر . ادنادن اعلایه ترقی قاعده‌سنه بناءً تعظیم قیامدن باشلار . سجودده نهایت بولور . لسان ذكریده معبودینه قارشی وجداننه ترجمان اوله‌جق الفاظ تعظیمیه و جمل بلیغه استعمالی لازمكلدیكندن فاتحهٔ شریفه‌ایسه تضرعات وجدانیه‌نك انواعنی جامعه اولدیغندن فاتحهٔ قرائت قبول اولونمشدر . مسلمانلرك حافظه‌سنده دائما منقوش اولمسی مطلوب اولدیغندن قرآنده بعض آیتلرك اوقونمسی‌ده التزام اولونمشدر . طاعتده تلاغب اولمامق ایچون هر زمان اركان آره‌سنده تمكینی محافظه ایتمك لازمدر . نمازدن فراغت زمانی زمان دعا اولدیغندن بونده سلام لفظی قبول اولونمشدر . بو كلمه‌نك بر وجهه‌سی آخرته ، بر وجهه‌سیده دنیایه عائد اولدیغی ایچون اعقاب صلواتده بو لفظ ایله تكلم موافق حكمتدر . نمازك كثرتنده عسرت اولوب آزنده‌ده فائده متصور اولمادیغندن حكمت اقتضا ایتدیكه ایكی ركعتدن دون تشریع اولونماسون . اصل صلاتده ركعتان ؛ اعداد صلاتك اقلیدر . نمازده ركعتینك قبول اولنمسنده‌كی اسرار ؛ كائناتك زوجیندن یعنی تلقیح ایله حصوله كلدیكنه اشارتدر . حیوان ، نبات ، انسان ، معادن فعل تلقیح ایله وجود بولدیغندن بو حكمته ارشاد و اشارت ایچون ركعتین قبول اولونمشدر . تدابیر روحانیه نظام كائناتدن مقتبسدر . حضرت پیغمبرك قلب طاهرینه وحی اولونان شیلر حقایق كائناتدن مقتبسدر . بعض نمازلرده اعدادك درده چیقاریلمه‌سی رغبت

عامه‌دن نشئت ایله‌مشدر . عصر نبوتده تزیید رکعات شدتله
طلب اولندیغندن طلب واقع رد اولنمامشدر . توزیع اعداد
رکعاتده‌کی حکمت ایسه امور بدیهیه گبیدر . یعنی وقتك دارلغنه
و گنیشلکنه گوره توزیع اولونمشدر . صلوات نهاریه‌ده سکوتك
سببی افراد آره‌سنده گورولتونك کثرتی ظننه بناءً در . کیجه‌لرده
ایسه انسانلر طبیعةً سکوت ایدرلر . اوندن طولایی گیجه
وقتلرنده جهراً قرائتله امر اولونمشدر . نمازده اللرینی قالدیرمق
تنبیه نفس ایچوندر . عسکرلرك عادتا حاضر اول حرکتی کبی
اخطار مقامنه قائم اولویور . بو اخطار ایله روح درحال وجهۀ
مطلوبه‌یه توجه ایدر .

اذان

زمان سعادت نبویده صحابی حضراتنك بر مکانده عینی زمانده
اجتماعی متعسر اولدیغی تجربةً آکلاشیلدیغی ایچین وقتك اعلامنه
بر علامتك لازم اولدیغی کندیلرینه الهام اولونمشدی . اصحاب
نزد پیغمبریده طوپلانه‌رق استشاره ایتدیلر . برقسمی آتش
یاقالم، بعضیلری مزامیر اوفله‌یه‌لم دیدیلر. قسم دیگری ده ضرب
ناقوسه قائل اولدیلر . پیغمبر افندیمز بورأیلرك هپسنی رد
ایله مسئله‌یه برقرار ویرمه‌دن طاغیلدیلر . آز زمان صکره

عبدالله بن زید حضرتلری عالم منامده بوکونکی اذانی اوقودیغنی
کوردی . علی الصباح جناب پیغمبره رؤیایی حکایه‌سنده ایشته
بو رؤیای حقدر دیه تصدیق بیوردیلر قصهٔ مذکوره احکامك
مصالح ایچین تشریع اولندیغنه اصل احکامده اجتهادك مدخلی
بولندیغنه امور دینیه‌ده تیسیرك اصلیتنه دلالت صریحه اولدیغی کبی
انواع الهامدن اولان منام ایله‌ده مراد حقه اطلاعك امکاننه
نصاً اشارت واردر . اسلامده اذان طرق مختلفه ایله روایت
اولنمشدر . بونلردن اصحی بلال رضی الله عنهك طریقیدر .
عهد نبوتده فقرات اذانیه ایکیشر ایکیشر اوقونوردی .
اقامتك ایسه یالگز بر کره اوقوندیغی مرویدر . بلالدن
صکره ابو محذوره‌نك طریقی مشهوردر . مشار الیه اذانی
جناب پیغمبر اون طقوز کلمه اولارق تعلیم بیوردیلر . اذانده
توحید ، تشهد، حول و قوت دعاء للنبی معاینسنك بولنماسی
قومك هدایت الٓهیه‌یی قبول و امره اجابتلرینه براشارت
مخصوصه‌در .

قبله

سیدالبشر افندیمز مدینه‌یه مهاجرتندن صکره اون آلتی
و یا اون یدی آی قدر بیت مقدسه توجهدن صکره کعبه‌یه

استقبال بیوردیلر . اهل توحیدك اثنای صلاتده بر طرفه توجهندکی حکمت توحید افعال و بوندن متحصل جمعیت خاطره بناءً‌در . قرون اولیدن بری کلوب کچن اهل توحیدك بر قسمی کعبه‌یه و بر قسمی‌ده بیت مقدسه توجه ایلمشدر . وقتا که پیغمبرك مدینه‌یه هجرتلری ملابسه‌سیله اوس ایله خزرج آره‌سنده‌کی یوز سنه محاربه‌سی نهایت بوله‌رق قدسیت نبویه ایله هر ایکی قبیله‌نك آره‌سی تألیف ایدیلدی . بو یوزدن هر ایکی قبیله‌ده پیغمبره معاونته شتابان اولدیلر تسلیة للخاطر اون آلتی آی قدر بیت مقدسه توجه بیوردیلرسه‌ده امت اسماعیلیه اکثریتی تشکیل ایلدیکندن و کعبهٔ معظمه اطرافنده طوپلاندقلری ایچون حکمت اقتضا ایتدیکه کعبه‌یه استداره بیورسونلر . چونکه کعبه عندالعرب شعائر اللهدن ایدی . بوندن عدوله بر سبب یوقدی . هرنه قدر بو حادثه اهل کتابه بر درجه‌لره قدر کران کلدی ایسه‌ده تدریجاً غلظت قلبیه‌لری زائل اولدی . وهرکس کعبه‌یه توجهده اتفاق ایتدیلر .

جماعت

افعال دنیویه مراسم مخصوصه‌یه تابع اولدیغی کبی اخروی ایشلرده غائله رسمیه‌دن خالی دکلدر . خصوربارده مدنی

وبدوینك مساوی اولدیغنه و نزدالوهیتده بر فردك دیکرینه تفاخر و مرجحیتی اولمادیغنه و بو معنادن انتقال ایله احکام دنیویه‌ده‌ده هر فردك مساوی اولدیغنه علامت بارزه اولمق اوزره نمازده اجتماع ایله امر اولمشدر . اجتماع اولمسه بو مساوات تحقق ایتمه‌یه‌جکی کبی قابلیت دینیه‌سی اولوب اولمایانلرده ترك اجابت ایله قابلیت دینیه‌سی اولانلردن فرق و تمییز اولنه‌مازلردی . اجتماعده روحی موانستلر افرادك یکدیکرینه قارشی محاسده‌لری روح الجماعتك قوتی ایله زائل اوله‌جغی شبهه‌سزدر . حالت اجتماعده استنزال رحمت قولایدر . حال اجتماعده روحاً اك قوتلی بولنان برفرد، افراد سائره‌ده تصرف ایدر وبو صورتله وجد و حالات دینلن حالت روحیه کندیلرنده ظهور ایدرك تصفیهٔ اخلاق ایتمش اولورلر . علم روحك دقایقنه مطلع اولانلر بو مدعیاتی تصدیقده تردد ایتمزلر . اسلامده اجتماعلر یومی ، اسبوعی ، سنویدر . سنوی اجتماع شعائر اسلامیه‌نك اك اعظم ، اك اکملیدر . جمعه‌ده تمدن شرطدر . یعنی قروی و بدویلر جمعه نمازینی قیلامازلر . جمعه‌ده خطبه‌نك مشروعیتی جاهله تعلیم، اهل غفلتی‌ده تذکیر ایچوندر . بایرام نمازلرینك مشروعیتنه کلنجه طوائف امم طوفان نوحدنصوکره بولندقلری اقلیملرده الجای حادثات ایله هرکس کندینه تاریخی برکون قبول ایتمشدی . حضرت محمدك مدینه‌یه قدومی زماننده ایسه اهالینك ایکی یوم مخصوصی اولوب بوکونلرده طوپلانیر اجرای آهنك

وشادمانی ایدرلردی . پیغمبر افندیمز بو ایکی کونلری اوروج وقربان بایراملرینه تبدیل بیوردیلر . بو بایراملرك تأسیسنده‌کی مقصد ایسه دین ایله دنیایی بر آره‌یه جمع ایده‌رك عید فطرده صیاملك، اضحیه‌ده‌ده اسماعیل علیه‌السلامك خاطرلرینی احیادن عبارتدر .

جنازه نمازی

تکفین ، تجهیز ، غسل کبی شیلر نظرهٔ اولیده غیرمعقول کبی کوزوکورسه‌ده بونلر حقیقت ونفس الامرده غایت معقول وخواطر بشری تسلیت و تسکین ایچون وضع اولونمشدر . اموات بشر حیوانلر کبی آیاغندن طوتولارق بر حفره‌یه آتیلماسنه حس انسانی راضی اوله‌مایاجغندن تسلیهٔ للخاطر غسل ایله امر اولندی . بر انسان حال حیاتنده نصل اغتسال ایدرسه حال مماتنده‌ده اغتسال ایتدیریلمه‌لیدر . کذلك حیاتده اکتسا ایتدیکی قبره حین دفننده‌ده مکتسی بولنمالیدر چونکه بر میت عاریدن حس تنفر ایدر . اومیتك اقرباسی ایسه روحاً مضطرب اولور . بریسنه لازم اولان حرمت یاپیلیر ایسه روحاً متلاشی ومنکسر اولان عائله‌سی بردرجه‌یه قدر ممنون اولورلر. جنازه‌نك پیشنده کیتمك عائله‌نك توقیری ایچون مشروع

قلنمشدر . اقارب میته معاونت ایسه خصائل مدنیه‌دندر. اسلامده لحدك قبولی مدفونه اکرام ایچوندر . چونکه بردن بره میتك اوزرینه اهالهٔ تراب سوء ادبدر . انسانیته یاقیشماز . جنازه حقنده مأمور اولان شیلرك کافه‌سی فعل مدنی وانسانیدر . بونلرده خلاف معقول هیچ برشیئی موجود دکلدر . میتك اودا واحباسنك فضله‌جه نوحه‌لری، قبر اوزرنده خلاف معقول برطاقم مرثیه‌لر اوقونمسی تسلی یرینه اضطراب ایراث ایدر . بونلردن هر نه قدر اسلامیت عصر سعادتدنبری نهی ایتمش ایسه‌ده اوکنه‌کچه‌مه‌مش وحالا بوعادات سیئه بوزمانه قدر کلمشدر. پیغمبر بیوردیلر که بنم امتمده جاهلیتدن قالمه درت شیء دوام ایده‌جکدر. فخر احساب ، طعن انساب، استسقاء بالنجوم ، نیاحت. چونکه بونلر مقتضای طبع بشردر . ترك طبیعت ایسه محالدر. قادینلر طبعاً رقیق اولدیقلری ایچون جنازه‌یه حضوردن منع اولندیلر.

اسرار زکات

زکاتده ایکی مصلحته رعایت اولنمشدر . بریسی فردی ، ایکنجیسی اجتماعیدر . انسانلرك نفسنده بخل مرکوز اولدیغی ایچون بخل ایسه اخلاق سیئه‌نك اك فناسی اولدیغندن اسلامیت شحیح النفس اولان آداملری زکات ایله تمرین ایتمشدر. سنه‌ده

بردفعه زكاتى ادايه مجبوريت اولديغندن هر فرد تدريجاً سخاى طبعه استحاله ايلر. اوامر ايچنده نفسه كران كلن شيلرك الك آغيرى صلات ايله زكات اولديغندن قرآنده صلات، زكاته مقارن اولهرق ذكر اولنمشدر. زكاتك فائدۂ اجتماعيه سى ايسه افرادك يكديكرينه قارشى اولان روابطنى تأييد ، و ترك زكات يوزندن ظهوره كله جك فسادلرك اوكنه طورمقدن عبارتدر . اسلامده زكات بو صورتله تأسس ايتدكدنصكره مقدارينى تعيينه حاجت مس ايلدى . زيرا زكاتده مقدار معين اولمسه فردلر افراط و تفريطدن خالى اولمازلردى. بونكله برابر تعيين مدتده لازمدركه او مدتده زكات ، جبايت اولنسون . جبايت زكاتده قانون ناسك عرف و عادتيدر . چونكه عرف ايله ياپيلان شيلرده چتينلك حس اولنمديغى كبى اكثريتده بوندن استنكاف ايتمز. زكاتده عرفك و عقلك قبول ايتديگى درت نوع جبايت واردر .

١ — زكاتك اموال ناميه دن آلنمسى ، تغنيم اغتنامه كوره اولديغندن اموال ناميه ده زكات ويرمه ده خلق تردد ايتمز . اموال ناميه ده اوچ صنفدر . ذات النسل اولان حيوانات ، زروع ، تجارت. ايشته بونلردن سنه ده بر محصولات آلنديغى ايچين عينى سنه ده زكات ايله امر اولونيور .

٢ — محفوظ اولان آلتون و كموشدن زكاتك اخذى اصحاب يسارك معادنى خبس ايله تداول ايتديرمدكلرى حكمتنه بناءً در. برنوع جزا اولهرق بونلردن ده زكات آلنيور .

٣ — اموال نافعه، دفينه و مجوهرات وسائره كبى

٤ — اهلى كسب اوزرينه طرح اولونان ويركولر .

زكات هر مالك كندى جنسندن ادا اولنور . چونكه بويله بر اداده زحمت و خرج يوقدر . مواشيده كثرت تناسل اولديغندن بونلره انعام اسمى ويريلهرك جنس فرس بوحكمدن استثناء ايدلمشدر . زيرا بو جنسده كثرت تناسل يوقدر . انسانلر بر فطرت مخصوصه اولمق اوزره قرقده كثرت اعتبار ايديورلر . ايشته زكاتك قرقده بر اولمسى بوحكمته مستنددر. يعنى قرقده بر زكات ويرمه يى كنديلرنجه قولاى بوليورلر . بو احتمالكه عصرلردنبرى توارث ايديلن بر الفت نتيجه سيدر . هر نه قدر تسهيل قاعده سنه بناءً زكات مالك جنسندن اخذ اولنورسه ده بش دوه ده بر قيونك زكات اولهرق قبولى دوه نك جسماً اعظم مواشيدن اولديغى و تجارتده كثرتله استعمال اولنديغى جهتله يعنى ذبح ، ركوب طلب نسلدن هر برلرينه قابليتلى جلودندن ده آريجه استفاده ولنديغى جهتله بونوعك بقاسنه شدتله احتياج حاصل اولمش زمان سعادتده ايسه بر دوه بعضاً اون بعضاً اون سكز بعضاً ده اون ايكى قويون قيمتنده اولديغندن بونلرك الك ادنا مرتبه سنك مجموعى و نصاب غنمه مساوى اولان قرقده بر قبول اولونمشدر . بوندن يوقارى مقدارده قبول اولنان نصابلرده عربك رغبتى نظر اعتباره آلنمش؛ اوكا كوره زكات وضع اولنمشدر . آغاچ اوزرنده اثاره

زكات تقديری ايسه دفع خرج قاعده‌سنه بناءً‌در . چونكه اهل زراعت يمشلری هنوز اولمادن، بر آز اولمش ويا كمالنده اوله‌رق اوچ صورتله اكل و تناوله راغبدر . بونكله برابر اثمارك محافظه‌سنده كوچلك اولديغندن خلقك حقوق طبيعه‌سی نظر اعتباره آلنه‌رق ظناً عشرك تقديری تجويز اولونمشدر . صدقهٔ فطرده بش يوز يكرمی درهم بغدای ايله بيك قرق درهم آرپه ، اوزوم و خرمانك عندالحنفيه قبولنده‌كی حكمت اقل اهل بيتك نعنی ايكی ويا اوچ كشينك بر كونده بومقدارله ادامهٔ حيات ايده بيله‌جكندن عبارتدر . متصدق اولان انسان ايسه بو مقداری ويرمكله متضرر اولماز .

اوروج

مشروعيت صومده‌كی حكمت بديهاتدندر . صومده اصل اوله‌رق اوچ شئ نظر اعتباره آلنمشدر صحت بدن، تنميهٔ حواس، فقراء واغنيانك سنه‌ده بر دفعه مساوی اوله‌رق امرار حيات ايتمه‌لری. صيامده تعين زمانك لزومی‌ايسه بوخصوصده افراط وتفريط جهتنه كيديلمه‌مسی ايچوندر . چونكه افراطده تنفيه نفس اولديغی كبی تفريطده‌ده بر فائده متصور دكلدر . صوم ايسه سموم نفسانيه و جسمانيه‌يی دفع ايچين استعمال اولونان

بر علاجدر . علاجده مقدار معينی استعمال لازمدر . أكل و شربك تقليلنده ايكی طريق واردر . برنجيسی پك آز مقدارده تناول ايتمك، ايكنجيسی ايسه مقدار معتاد اوزرينه يديلن يمكلرك زمانی تمديد ايتمكدر . شرعده معتبر اولان ايكنجی قسمدر . چونكه تمديد زمانده جسماً مطلوب اولان خفت حصوله كله‌جكی كبی آچلق وصوسزلغی‌ده صائم نفسنده ذوق ايتمش اوله‌جقدر. غايهٔ صوم ايسه غلوهٔ بهيميه‌يی تدهيش وتوفيقدر. تشريع عامده اكثريت نظر اعتباره آلنير . اكثريتك ايسه قسم اوله تحملی يوقدر. مثلا اوروج طوتان ايچين يومی يارم اوقه صو ايچمك امر اولنسه بو امر خلاف طبيعتدر . هر انسانك يارادلشی مختلفدر عادتاً كونده اوچ اوقه صو ايچن بر آدم بردن يارم اوقه‌يه تنزيل ايده‌مز . بوندن فائده يرينه ضرر حاصل اولور. تعين مدته كلنجه اقوام متمدنه‌نك عادتلری صباح و آقشام زمانلرينه ويا كونده بر دفعه‌يه منحصر اولديغندن خلاف عادت اوله‌رق صباحدن آقشامه‌قدر يمك وايچمكدن افراد منع ايديلمشدر. بوممنوعيتده هر فردك آچلغی ذوق ايده‌جكی محققدر كه مطلوب شرعده بودر . مقدار صيام هر كسك كندی آرزوسنه ترك ايديله‌مز . بو موضوع تشريعه مخالفدر . امور طبيعه‌دندر كه صيام ايله فك صيام آراسنده كچن مدت بادئ تلف اولماملیدر. اوچ كون كيجه‌سی ايله برابر طوتولان اوروجلر كبی جمهور يوكا تحمل ايده‌مز . كيجه‌لرده انسانلر حال نومده اولديغندن

صیام باللیل نظر اعتباره آلنمامشدر اکل ایله امساکك تکررندن حاصل اوله جق فائدهٔ طبیه واخلاقیه آنجق بر آیده نفس انسانیده تحقق ایلدیگی استقراءً ثابت اولدیغندن بر آی اوروج ایله امر اولوندی . صیامك قمری اولمسی هر موسمك خواص طبیعیه سندن استفاده ایچوندر. شهور آره سنده رمضانك انتخابی ایسه او آیده قرآنك نزولی شرفنه بناءً در . بایرام وشك گونلرنده اوروج طوتلماسی دینی تحریفدن صیانت ایچوندر .

صومك انبیا حقنده خصوصیتلری واردر . نوح علیه السلام هرگون صائم اولدیغی حالده جناب داود برگون صائم اولور دیگر گون افطار ایدردی . حضرت عیسی برگون اوروج طوتار ایکی گون ویا دها زیاده افطار بیوررلردی . مفخر موجودات افندیمز صحابیدن کندیلرینه افطار ایتمیورسگز ده نجه یه قدر صیامه دوام ایدر. پیغمبر اوروج طوتمیور سوزینی ایشیدنجه یه قدرده افطاره ملازمت بیوررردی . بر آی بلافاصله رمضاندن غیری آیلرده اوروج طوتدیغی مشاهده اولنمامشدی. نوح علیه السلامك صیامه دوامی مبعوث اولدیغی قومك شدیدالبطش اولمسندن طولایی ایدی . داود علیه السلامك صومه صورت مذکوره ده ملازمتی غایت قوتلی اولدیغندن منبعث ایدی . بونك ایچون جناب پیغمبر نبی مذکور حقنده (کان لایفر اذالاقی) بیوردیلر. عیسی علیه السلام ایسه ضعیف البدن ایدی. خلاصه بونلر کندی حاللرینه مناسب اولانی اختیار بیوردیلر . ایام سائره ده نافلةً

صیام حقنده وارد اولان احادیثك هر بررلرنده برسبب تاریخی واجتماعی واردر. مثلا حضرت موسی بحرقلزمی عاشوراء گوننده کچدیکی ایچون شکراً لله او گونده اوروج طوتمق مشروع اولمش وپیغمبر افندیمز بونی تقریر بیورمشلردر . شوالك آلتی گونی طوتمقده کی سببده فرائضی نوافل ایله اکمال صددینه مبنیدر .

تتمیم

رمضانك عشر اخیرنده اعتکاف ایله امر اولنمسی بشر آره سنده مستعد کمالات اولانلرك روحاً کماله واصل اولمه لری ایچوندر . گویا بو اعتکاف ایله ملائکهٔ کرامه تشبه ایدرك طاعته تفرغ ایتمش اولیور . معتکفلر حال اعتکافده جمعیت خاطر و صفای روحانینك حصولنی متفقاً سویلیورلر . اهل طریقك خلوتی اعتکافدن اقتباس اولونمشدر . حال خلوتده بر طاقم حالات روحانیه نك ظهوری عقلاً مستبعد دکلدر . اهل مللده بو خصوصی معتقددر. بروسه لی اسماعیل حقی افندینك بعض مؤلفاتنده خلوت حقنده کی اعتراضی غلط فاحش اولوب شایان اعتبار دکلدر. حضرت عائشه دن مروی حدیث مشهورده بو مدعانك شاهد عادلیدر .

حج

آتش بابلدن بعنایةالله تعالی تخلیص نفس ایدرك ارض حجازه هجرتله بتون بشری توحید و عدالته دعوت مقصدیله مکه‌ده بیت معظمی بنا ایدن ابراهیم علیه السلامك قیامته قدر بو خاطره‌لرینی ادامه و احیا ایتمك ایجابات وجدانیه و مقتضیات عقلیه‌دندر. هر دولت و ملتك تعارف ناس دستورینه بناءً بر محل اجتماعی لازمدر که او مجمعده شئونات زمانیه‌دن بحث اولنه‌رق هر فرد کندی حصهٔ مستفاضه‌سنی اخذ ایله بولندیغی مملکتلرده نشر و تعمیم ایتسونلر. مکه کافهٔ احتراصاتدن عاری بر ساحهٔ علم و فضیلت اوله‌رق صرف حضرت ابراهیم طرفندن تأسیس اولنمشدر. بونك ایچوندر که دائرهٔ حرمه داخل اولان حسیات خسیسه‌دن مجرد اوله‌رق صرف انسانیت نامنه اوراده حرکت ایده‌جکدر. حرمده فسوق و جدال یوقدر. آنجق اخلاق و فضیلت واردر. کعبه‌ده اداسی امر اولنان حرکات و افعال غیر معقوله‌دور ابراهیمده‌کی حادثاتی تذکیر و تخطیر ایتمك ایچوندر. قبل البعثه، حج عادتاً عربلر طرفندن یاپیلیوردی ایسه‌ده مناسکندن بعضیلرینه شرك قاریشدیریلمشدی (اساف) (نائله) نامنده‌کی بتلره تعظیم، (مناة) اسمنده‌کی صنم او کنده تکبیر آلمق،

بو جمله‌دندر. (حمس)ك یعنی اشراف قریشك (نحن قطان الله فلا نخرج من حرم الله) دیمه‌لری‌ده بو قبیلدندر. بزلر شرفادنز، آغیر باشلی کیمسه‌لرز، دائرهٔ حرمدن چیقارق عرفاتده شوراده بوراده یوزلریمزی طوپراقلره سوره‌مه‌یز. بو ذلتدر دییورلردی. رغماً لا نوفهم (ثم افیضوا من حیث افاض الناس) آیتی نازل اولدی. یعنی خلقك کیتدیکی یولدن کیدیکز. امر دینده امتیاز یوقدر. حقدن آیریلیر ایسه‌کز سزك ایچون هلاك محققدر. ایام جاهلیه‌ده (منی) ده کیدر بابالرینی خاطرلار اونلری اونوتشور تسلیهٔ نفس ایدرلردی. بو اعتیادی رد ایچونده (فاذکروا الله کذکرکم آباءکم او اشد ذکرا) آیتی نازل اولدی. یعنی سز پدرلریکزك یرینه اللهی ذکر ایدیکز و بلکه پدرلریکزدن دها زیاده اللهی ذکر ایدیکز. انصار بو آیتی ایشیدنجه صفا ایله مروه آره‌سنده‌کی سعیدن استنکاف ایتدیلر. متعاقباً (ان الصفا والمروة من شعائر الله) امری تبلیغ اولندی. چونکه بو سعیده‌کی حکمت هاجر علیه السلامك اسماعیلی حین ایلادنده‌کی ضجرت و اضطرابنی انسانلره درخاطر ایتدیرمك ایچوندر.

حجاج یك بیوك مزاحمه قاتلانه‌رق اقصار بعیده‌دن کلدیکلری ایچون متمکن اولدقلری یرلردن اعتباراً احرام ایتملری بادئ حرج اوله‌جغندن میقات، حرمه یقین اولان یرلرده قبول اولنمشدر. احرامك تشریعی انسانلری بساطت حیاته تألیف

ایچوندر. عرفاتده وقفه‌نك سری ایسه بوزمانده عینی مکانده مختلف ملیتلره منسوب انسانلرك الوهیته قارشی تضرعلرنده تأثیرات وتأثرات عظیمه وروحانی برطاقم حالاتك اوراده ظهوری، اکابر امتك مشاهدات وشهادتیله ثابتدر. تخصیصاً جبل عرفاته چیقمقده‌کی سبب انبیا حضراتنك اوراده‌کی ذوق وجدانیلرینه عائد بر کیفیتدر. بوخصوصده بر دلیل نظری سرد ایده‌مز. بوجبلك اجتماعه دها سهولت بخش اوله‌جغی مکه‌یه آلتی ساعتلك بر مسافه‌ده دیگر دها مناسب بر یرك بولنه‌مه‌مسی کبی اسباب متوارد خاطر اولورسه‌ده بوظنی‌در. قطعیت افاده ایده‌مز. منایه نزولده‌کی سبب معلومدر. زیرا ذی‌المجاز، عکاظ چارشولری کبی بوراسی‌ده عربك اڭ بیوك چارشوسی ایدی. هر کس احتیاجاتنی بوراده تأمین ایتمك مقصدیله میناده توقف قبول اولونمشدر. یالکز ایام جاهلیه‌ده اولدیغی کبی محل تفاخر وتشاعر دکل موقع عبادت اوله‌رق امر اولندی. (رمیة الجمار) ده جناب ابراهیمدن ظهور ایتمش بر حالت وجدانیه‌در. بوحالت لسان عقل ایله ایضاح اولوناماز. صفا ایله مروه آره‌سنده‌کی سعیده ابن عباس قلوب مخالفینی تدهیش، صولت مؤمینی اظهار واردر دیور. چونکه پیغمبر افندیمز مدینه‌یه هجرتدن صکره مکه‌ده قالان صنادید دیورلردیکه سز صبر ایدیکز یثربك صتمه‌سی اونلری یقینده محو ایده‌جکدر. ایشته بوفکری رد ایچوندرکه صفا ایله مروه آره‌سنده مسلمانلر سعیه باشلادیلر

یعنی کندیلرینك صحیح البنیه اولدیقلرینی کوستریورلردی. سعی ایسه افعال جهاددن بر فعلدر. بوسبب هرنه‌قدر اسلامیتك تقویه‌سندن صکره منقضی اولمشسه‌ده خاطره‌سنی ابقاءً سعیك مشروعیتی دوام ایده کلمشدر. ایکنجی بر سببده طاعت الٰهیه‌یه رغبتی تصویر ایچوندر. صفا ایله مروه آره‌سنده‌کی ساعی اوفعل ایله دیمك ایستیورکه «کوریورسکزکه بن اوزاق یوللردن کلدم. سفر یورغونلقلری بنم اوزریمده هیچ بر تأثیر یاپمادی. بن خانه‌مدده‌ایسه‌م بورده‌ده اویم. طاعت - قه‌اولان اشتیاق ورغبتم بنی سعیدن بر آن گری‌یه براقماز. بوتون مسلمانلرك افعال دینویه وأخرویه‌ده یورولمق بیلمه‌ین بر سعی ایله موفق اوله‌جقلرینه‌ده آیریجه اشارت واردر.

نکاح

دور فترتده بوتون ملتلر برقیزی ارککته نکاح زماننده طوپلانیر طرفیندن هر بررلری کندی عائله‌لرینك تاریخندن، مفاخرندن بحث ایدر؛ متعاقباً‌ده نشان مراسمی یاپارلردی. بوندن مقصدلری خطبه‌یی تشهیر ایدی. سفاحدن تمیز ایچون نکاحده تشهیر لازمدر. مدنیت اسلامیه‌دن اول بوخصوصه چوق دقت اولنوردی. ازمنهٔ فترتده درت درلو نکاح وار ایدی.

(١) بر ارككمنكوحه‌سی بولندیغی قادینی بالرضا دیكر بریسنك یا كنه كوندره‌رك زوجه‌سنی ترك واهمال ایدر، كندیسیله مقارنتده بولنمازدی. اودیكرندن شاید حمل ظهور ایدرسه نزدینه كتیریر وچوجغی‌ده نمسه‌ردی. جاهلیون بوكا نكاح استبضاع دیرلردی. بوطلب، نجابت ولد فكر فاسدینه مبنی ایدی.

(٢) مدنیت فاسده‌ده اختلاطات عائله‌یه اهمیت ویریلمه‌دیكندن بر قادین راست كله ارككله خلوت ایده بیلیردی. شاید حامله اولورده حملنی وضع ایتدكدنصكره بوچوجوق فلاندندر دیرسه قادینك سوزی قبول اولنه‌رق مولود او ارككك نسبنه كرهاً بیله اولسه ادخال ایدیلیردی. بعضاً ده سیماشناسلری چاغیره‌رق اونلرك ویره‌جكی قرار اوزرینه حركت ایدرلردی.

(٣) ایكی ویا اوچ ارككك بر قادینی تملك ایله مناوبةً نكاحلرنده بولندیرمه‌لری ایدی.

دردنجیسی‌ده الیوم بین المسلمین جاری اولان صورت نكاح ایدی. وقتا كه پیغمبر بعثت عامه ایله بعث اولندی.

صور ثلاثهٔ مذكوره‌یی رد ایده‌رك بوكونكی معلوم اولان صورتی ابقا بویوردیلر. نكاحده مهرك قبولی بشرك قوانین قدیمه‌سندندر. طلاق زوجك آرزوسنه ترك اولندیغی حالده بونی سوء استعمال ایتمه‌مك ایچون مهر ایله الزام اولنمشدر. ضرورت حاصل اولمدیقجه ادنا عقل صاحبی مالنی اضاعه‌یه راضی اولاماز.

زوجك طلاق خاطرینه كلدكجه عینی زمانده مهر ایله ملزم اولدیغی‌ده عقلنه توارد ایده‌رك طلاقه جرأتی منكسر اولور. بونكله برابر قادینك حریتی تقیید اولندیغندن جبراً للخاطر مهر بر مكافات تلقی اولونمشدر. عادات ونسوان اوزرنده‌كی رغبتلر مراتب مختلفه‌ده اولدیغندن مهر مقدار معینله تحدید اولنمامشدر.

محرمات

قبل البعثت حال بوكونكی كبی ایدی. یعنی بوكون تزوجی حرام اولان نسوان اوزمانده حرام عد ایدیلیردی. یالكز اوكی والده‌سنی، هر ایكی همشیره‌یی بردن ازدواج ایده‌بیلیورلردی شریعت مصطفیه بونی منع ایتدی. تحریم نسوانده برقاچ اسباب واردر. برنجیسی قرب و قرابتله حاصل اولان استیناس؛ حس شفقتی تولید ایلدیكندن بر ارككك كندینه اك یقین اولان قادینی ازدواجده وجدانی طغیان ایدر. بو بر حالت طبیعیه‌در. عكسی حالده عائله تشكیل ایدیله‌مز. نكاح و طلاق یوزندن عیاذاً بالله محرمات آراسنده او قدر نفاق تولد ایدركه نسل بشرك انقطاعنه سبب اولور. تاریخ ادیان بوخصوصك شاهد عادلیدر. چونكه امهات، بنات، اخوات، خالات، بنات، اخ بنات اختك آره‌سنده‌كی ارتباط وجه طبیعی اوزرینه واقع اولمشدر. تغییر

طبیعتده تصنع؛ هلاك بشری مؤدیدر. ایکنجی سبب (رضاعت) در. رضاعاً والده‌نك، نسباً والده ایله هیچ بر فرقی یوقدر. چونکه مرضعك کندی اجزاسندن بر جزء ایله بیومش و آکا تمثل ایتمشدر. عیناً کندیسی اولمش دیمکدر. مرضعه‌نك ولد اوزرنده‌کی حقوق معنویه‌سی ایسه آیریجه بر حقوق وجدانیه‌در. عینی حال عالم بهیمیتده بیله تجربةً ثابت اولمشدر. خالص الدم آتلر والده‌لرینه التفات ایتمیورلر. التفات ایتدکلری کیمسه‌سنی طوتدیغی دیگر بر قیصراغه‌ده التفات ایتمیور. ارضاعده ایکی شی معتبردر. بریسی لبنك مقداری‌که بو خصوصده آز و یا چوغی مساوی عد ایدنلر تأثیر بالخاصیت دستورینی قبول ایدرك حرمتنه قائل اولمشلر، بعضیلری اون رضاع ایله تقیید ایتمشلردر.

اون دفعه ارضاعده چوجغك یوزنده بر طراوت و بنیه‌سنده قوت حاصل اولدیغی تجربةً آکلاشلدیغنه گوره‌در. حرمت رضاعده ایکنجی سبب ایسه چوجغك سوتدن کسیلمه‌دیگی بر زمان ایله تحدید ایدلمشدر. چونکه سوتدن باشقه بر غدا ایله متغدی دکلدر. بیودیکندنصکره غدای عادی صره‌سنه کچر. وجودده تأثیر ایتمز بونك ایچون حال کبرده ارضاع سبب تحریم عد اولنه‌ماز.

اسباب تحریمدن بریسیده صهریتدر. امر نکاحده حقوق صهریته رعایت ایدلمه‌یدی عائلات آراسنده عداوتك تزایدی ایله مقاتلات عظیمه ظهور ایده‌جك وامر نکاحده

مقصود اولان تزاید نفوس فائده‌سی فوت اوله‌جقدی. فرسك تاریخ قدیمنی تتبع ایدنلر حرمت صهریته رعایتسزلکدن نه بیوك مهالکه دوچار اولدیقلرینی آکلار. ازدواجك درت ایله تقدیرنده‌کی حکمت بر انسانك دور شباب و کهولتنده قواعد حفظ الصحه‌یه رعایت ایتمك شرطیله قوهٔ باهیه‌سنك درت قادینه کفایت ایده بیلمه‌سنده‌در. پیغمبر افندیمز ایسه مستثنا خلقتده اولدیغندن طاعت اللهده ایسه کندیلری مأمون اولدیقلرندن آداب معاشرتی امته تعلیم ایچون درت ایله اکتفا بیورمامشلردر.

طلاق

کثیر الطلاق اولان انسانلر مرافقات مدنیه‌دن آیریلمش مضر آدملردر. بوکبی آدملرك مطمح نظری نسوان ایله تلذذ اولوب عائله تشکیل ایتمك مقصدلری یوقدر. بوکبی انسانلر سیاست مدنیه‌دن احتراز ایتمسه‌لر نکاحه قارشی‌ده مبالاتسز داورانه‌جقلردر. بو خصوصده هر زمانك حکومتی امر طلاقه چوق دقت ایتملیدر. طلاقك تعمیمی من وجه زنانك تعمیمی کیبدر. طلاقده مشروعیت زوجیندن بریسنك بلاهتی ویا قابل اصلاح اولمایه‌جق درجه‌ده سوء اخلاقی طبعاً برینك دیگرینی بگنمه‌مسی کبی اسباب ضروریه‌دن منبعث اولملیدر. جواز طلاق دیگر احکام کبی مصالح

مقتضیه‌یه بناءً‌در . عصر جاهلیده طلاقك عدد معینی یوقدی ایستدکلری زمان بری برلرینی ترك ایدرلر، ایستدکلری زمان تکرار ازدواج ایدرلردی . اسلامیت بو طلاقی کثرتك برنجی مرتبه‌سنه یعنی اوچه تنزیل ایلدی . اوچده کثرت اولدیغندن عدد مذکورده معذرت قبول ایدیله‌من . تجربه ایسه ایکیده نهایت بولور. اوچدن‌صکره دیگر بریسنه نکاحك شرطاولمسنه سبب تکرار رجعتك اوگنی آلمق ایچوندر . زوج آخری قبول ایدنلرسه ذلیل‌الطبع اوله‌جغندن بو کبیلری شرع نظر اعتباره آلمایوب منفعت عامه‌یی گوزه‌ته‌رك امر طلاقده شدت گوسترمشدر .

انواع طلاق

خلع یعنی قادینی مهرندن واز گچیره‌رك تطلیق ایتمك طبعاً مستکره بر شی ایسه‌ده بو خصوصه بعضاً احتیاج مس ایدلد- یگندن بر ضرورت اقتصادیه اولمق اوزره قبول ایدیلمشدر . ظهارده موقت طلاق عدادینه داخل اولمشدر . معین اولان مدتله تجزیه ایدلدکدنصکره حق زوجیتنه یگیدن صاحب اوله- بیلیر . اهل جاهلیت قادیندن جالب اشتها اولان اعضالری محرماتندن بریسنه بگزه‌ده‌رك زوجه‌سنی کندینه ابدیاً حرام

ایدردی . بعدالاسلام درت آی انتظاردن صکره تکرار زوجه‌سنه مقارنت تزویج اولندی . هر نه قدر بر آدم قادینی محرماته‌تشبیه‌ایله دوچار مجازات‌اوله‌جغی‌غیرمنطقی گورونورسه‌ده بو سوزله نوعما زوجه‌نك وجدانی تضییق وحقوق محرماته تعدی اولدیغندن خلق کندینی بو کبی سوزلره آلیشدیرمامق ایچون عتق رقبه، اطعام ویا صیام ایله تجزیه‌اولونمشدر.مفارقات موقته‌دن بریسی‌ده ایلادر . جاهلیون ابدیاً ویا اوزون برمدت زوجه‌لرینه عدم مقارنته یمین ایدرلری . بو جنایته مقابل‌درت آی انتظار حکم الٓهیسی‌لاحق اولدی . درت آی، شهوت نفسانیه‌نك حال توقانه گلمسی ایچون اعظمی بر مدتدر . فرقت ابدیه‌یی ایجاب‌ایدن (لعان)ده‌ضرورةً قبول‌ایدیلن‌احکامدن‌در.

زوجیندن بریسی حریم عصمتندن شبهه ایدرسه آرتق او عائله‌ده‌امتزاج، امکان خارجنده‌اولدیغندن لعانی قبول‌ایتمکله ادعاسنده صدقنه مصر اولدیغی آکلاشیلدیغندن جزائی کندی اختیارلری ایله قبول ایتمش اوله‌رق بوصورتله حسن‌معاشرتلرینه خاتمه ویرمش‌اولورلر. بر انسان زوجه‌سنه فاحشه‌دیدکدنصکره عشیرتی آره‌سنده تکرار اونی زوجیته قبولی عرف ناسده محالدر . اك ردیءالنفس اولان آدملرك بیله احوال روحیه‌سنه بو شناعتی قبول موافق دکلدر . سیاست عمومیه آرتق بونلرك بربرلرندن قطعیاً آیریلمه‌لرینی ایجاب ایدر .

عدت

عدت اصولی متعارفهٔ ناسدندر . عدتده زوج اولدن رحمك براتی طبعاً ملتزم اولدیغی گبی انسانلرك سائر حیواناتدن امتیازی ایچون ده عدته لزوم حسی واردر . فوائددن بریسی ده امور معظمه‌دن اولان نكاحه تعظیمدر . چونكه ایكنجی بر كره دها قادینك أولنمسی ایچون اصغری اوچ آی انتظار ایتمك اقتضا ایدركه بو مدتده كندینه مناسب دیگر بر قوجه بوله‌بیلسون . ینه بو قدر مدت ایچنده طاقك مطلقه اوزرنده‌كی غیضی كسب سكونت ایده‌جكندن بو مدتدن صكره دیگر بر قوجه‌یه كیتدیكی تقدیرده اركك غیرت جاهلیه‌سی او نسبتده غلیان ایتمز. مطلقه‌ده اوچ آی یعنی اوچ طهر قبول ایدیلدیگی گبی وفاتده درت آی اون گون قبول ایدیلمشدر . بوده متوفانك حقوقنه فضله‌جه رعایت ایتمك ایچوندر . مطلقه‌ده حملك ظهوری اولان اوچ طهر وفاتده كمال ظهوری اولان درت آی اون گون قبول ایدیلدی .

اوچنجی باب

مسلك جلیلهٔ صوفیه

اسلامیتك غایة الغایه‌سی تقلیددن تخلص ایله مرتبهٔ تحقیقیه وصول اولدیغندن و بو غایه‌یه مقدمات ظنیه و موضوعات فقهیه ایله اولاشمق ممكن اوله‌مایه‌جغندن حقایق كائناته اطلاع ایچین صوفیه حضراتنك تعقیب ایتمش اولدیغی طریقدن یورومك هر عاقل ایچون امور لازمه‌دندر. بوندن طولایی‌دركه كتابمزده صوفیونك افكارندن بحث ایتمكی ده فائده‌دن خالی عد ایتمدك .

مقدمه

صوفیه حضراتنه كوره انسانده اوچ لطائف اعتباریه

موجوددر. بونلردن برنجیسنه عقل، ایکنجیسنه قلب، اوچنجیسنه نفس اطلاق اولونور.

قرآن کریمده بو اوچ تعبیر مندرج اولدیغی کبی احادیث نبویه‌ده بونلری ناطقدر. قرآن و احادیثده بو اوچ کلمه‌نك مواضع استعمالنی بیلنلره خفی دکلدرکه حواسك غیری اولان مدرکاته عقل، نتیجه‌سی بغض ویا محبت اولان ادراکه قلب، ذوقیاته عائد اولان شیلری انطباعه‌ده نفس اطلاق اولونور. تخیلات، توهمات، ادراك بالمجرداتك مرکزی دماغدر. محبت، غضب، محاسده، رضا، سخت کبی شیلرك ده مرکز افاعیلی قلبدر. هرایکیسنك ده منبعی یعنی مبدأ ظهوری وظائف عضویه‌در. وجود بشرده بو اوچ شیئك بربرینه شدت ارتباطی واردر.

بو تجربهٔ طبی وتشریحی ایله حقایق مثبته صره‌سنه کچمشدر. مثلا بر شیئك أبی ویا فنا اولمسی ادراك اولنمسه ایدی مرکز قلبده او شیئه قارشی محبت ویا عداوت حاصل اولمازدی. اکر حواسك عقله خدمتی اولمایوب آره‌لرنده بر رابطه بولنماسه‌یدی اشیادن هیچ بر شی ادراك اولنه‌مازدی. زیرا مکتسبات عقلیه‌دن امور بدیهیه تولد ایتمشدر. بدیهیات ایسه محسوساتك فرعیدر. مقدمات مذکوره‌ده شو نتیجه حاصل اولیورکه دماغك صحتی قلبك صحتنه، قلبك صحتی ایسه بدنك صحتنه متوقفدر. بو اوچ شیدن بریسی ناقص اولسه فعل تمام اولماز. ایشته لسان صوفیه‌ده لطائف ثلاث دنیلن شی بوندن

عبارتدر. بو لطائفك کندیلرینه مخصوص تلوناتی واردر. حس واسطه‌سیله دماغ بیلدیکی شیئه محبت ایدر. بوکا حس دیرلر. حسه غیر ملایم اولان شیلر کذلك حس واسطه‌سیله ادراك ایدرسه او مخصوصدن منفعل اولور. یقین، شك، توهم دنیلن شیلرك منشألری حسدر. حسك منشأی ایسه تمایل نفسیدر. بر انسان وجود بشری تدقیق ایده‌جك اولورسه یقیناً آکلارکه حسب الجبله افراد انسانیه خصائل مذکوره‌ده مختلفدرلر. بر قسمنك قلبی نفسنه حاکم، بر قسمنده‌ده امر برعکس، بعضیلرنده‌ده عقل حاکمدر. عالمده‌کی هرج ومرج عمومنیك منشأ اصلیسنی بورده آراملیدر. مثلا افرادن بر فرد غلبهٔ قلبیه‌سی اعتباریله امور اعتباریه‌دن اولان بر رتبه‌یی، بر مسندی الده ایتمك ایچون کیجه کوندوز راحتنی سلب ایدرك کافهٔ شدائدی اقتحام ایده‌بیلیر. کندینی او مرتبه‌یه وصولدن آلیقویه‌جق کافهٔ مشتهیاته قارشی مجادله‌یه نفسنده قدرت کورور. بعض انسان شهوانی اولور. بو آرزوسنی یرینه کتیرمك ایچون نه مجازات ترهیبیه‌دن ونه‌ده ذلتدن اجتناب ایتمز. رجل عاقل ایسه مأمورات عقلیه‌سنه اتباع ایله معتدل حرکت ایدر. ایشته صوفیه حضراتی قلب ونفسك تهذیبنه اعتنا ایتمکله برابر دیگر ایکی لطیفه دها اثبات ایتدیلر. بونلره کندی تعبیر واصطلاحلری وجهله (روح) و (سر) اطلاق ایدیورلر. اونلره کوره قلبك ایکی وجهه‌سی واردر بو وجهه‌لردن بریسی حسه،

دیگری‌ده مجرداته ناظردر . مجرداته ناظراولان وجهه‌یه‌روح اطلاق ایدیورلر . روحك تصفیه وتعالیسی ایله وجد حاصل اولور دیورلر ، وجدك حصولنده انس وانجذاب حصوله كله‌رك عقل انسانیده كشف ظهور ایدر . كشفك عقلده انجلاسی ایله روح علوم عادیه‌ده اولدیغی كبی طریق فكر ونظردن آیریلیر . مجردات صرفه‌یه اتصال ایتدیكی ایچون ماورای طبیعتده‌كی اولان سرائرلاهوتیه‌یه روژو كتور حزماتی كبی دماغه فیضان ایدرك روح كمال نوعیسنه بو صورتله واصل اولمش اولور . روح بوحالده نه زمانی ونه‌ده مكانی‌در . هیچ بر صفتله متصف اولمدیغی كبی كندیسنه اشارت حسیه ایله‌ده اشارت اولنه‌ماز . تشریعده صورت انسانیه‌نك بهیمیتی نظر اعتباره آلندیغندن خصوصیات فردیه‌یی نظر اعتباره آلمایه‌رق شریعت تفاصیل روحیه‌دن بحثه گیریشمدی . حقیقت روحی مقطع اجمالده براقه‌رق اهلنه ترك ایلدی . حیواناتده‌ده بو اوچ لطائف موجود ایسه‌ده بشریتده‌كی لطائفله معكوساً متناسبدر . یعنی اونلرده نفس، درجهٔ اولی‌ده . عقل درجهٔ ثالثه‌ده‌در . وبو كندیسنده بر جبلتدر . تبدیل واستحاله قبول ایتمز . بوحكمته بناءً درکه حیونلر تكلیفه كسب استحقاق ایده‌مدیلر . انسانده اولان روحك مجرداتده‌كی مناسباتی حال رسوخه كلیرسه بو مرتبه‌یه اهل‌الله مقامات تعبیر ایدیورلر . بو ارق روحیه بعضاً ظهور، بعضاً ده‌فتنی اولورسه بوكا‌ده اوقات دیورلر . شهود عیانی برنجی

مرتبه‌نك ثمراتندندر . ایشه بو مرتبه‌یه اشارت ایچون حضرت پیغمبرك زیدبن حارثه‌یه خطاباً «هرشیئك برحقیقتی واردر . سنده‌كی ایمانك حقیقتی نه‌در . سؤالنه قارشی بنم هر شیئ عیاناً كورمكلكم‌در . سوزیله جواب ویرملریدر . انسانده احوالك تجلیاتی مختلفدر . بعضیلری یمك وایچمكدن كلیاً اعراض ایله نائل مرام اولور . بعضیلری‌ده صیق صیق رؤیا كورمك، یاخود قولاقلرنده عجیب صدالرك ظهوریله منبسط اولورلر . بوندنصوكره یقین درجه‌سی كلیر عقل مرتبهٔ حسی كچدكدن صكره كلیاً كندیسندن خوف منسلب اولور . انسانلرك عادتاً قورقدیقلری شیلرله عاقل متیقن استیناس ایدر . مصائب دینویه امور متبدله عدادینه كچر . چونكه یقیناً بیلیوركه عالمده قدرت كلدن بشقه‌هیچ بر شیده اختیار واراده یوقدر . اونك نظرنده آلتونله باقر مساویدر . عقلا هر آنده آن سابقده‌كی اولان عجائب صنع‌اللهه لسان جد ایله شكر ایدرلر . حضرت عمر حجة‌الوداعنده شویله دعا ایتمشدی . « ایستگنی آرزو ایتدیكنه ویرن الله : بن بو وادیده بر وقت پدرم خطابك دوه‌لرینی اوتاریوردم . پدرم ایسه‌قاتی یوركلی، شفقتسز بر انساندی . دیدیگنی یاپارسه‌م بنی دها زیاده زحمته قوشار یاپمازسه‌م حقسز اوله‌رق ضرب ایدردی . ربم سكا شكر اولسون سنكله بنم آره‌مده آرتق بر شی قالمادی . شمدی سندن بشقه كیمسه‌دن قورقمیورم » بعضاً بو نشوه‌ده انسیت دنیان حسن ظن حاصل اولور . هر نه قدر مؤمنلر نظر

اعتقاديسى ايله خوف و رجايى جامع ايسه‌لرده غلبهٔ حال ايله بعض كيمسه‌لرده خوف ، بعض كيمسه‌لرده رجا غالب اولويور. مثلا : دكز كنارنده طوران بر آدم حساً دكزه دوشمكدن قورقديغى حالده او وضعيتى عقلاً موجب انديشه كورمز . ايشته بو احوال ايله متحلى اولان ذوات عاليه‌دن حسب السكر شطحيات ظهور ايديور. احواله تعلق ايدن شيلردن بريسى‌ده تجليدر. احوال اوچ صورتله تجلى ايديور. تجلئ ذات، تجلئ صفات ذات ، تجلئ حكم ذات . مكاشفهٔ ذاتيه‌ده عقل ماسوادن ذاهلدر . حقده افعالنى مراقبه و كندى صفاتنى استخصاردر . بو حالده عبد قدرة اللهه مغلوب اوله‌رق مدهوش بر حالده قالير . تجلئ ذات دنيا و آخرته‌كى كافهٔ مجازات ومكافاتى شخصك كنديسنده بولماسى‌در . يعنى وجداناً ذوق ايتمسيدر . شوراسى واركه بو اوچ حالاتده مستمر دكلدر . صوفيه تجربه وحكمت علميه طريقيله بيلينن و بولنان شيلره التفات ايتمزلر . فكر بر طاقم معلومات نظريه‌يى ترتيب ايله نتيجه‌يه واصل اولمق ايچون استعمال اولنان بر آلت اولديغنه كوره معلومات نظريه‌نك مفادى ايسه درجهٔ ظنى كچه‌مه‌يه‌جكندن فكر منطقى‌يه اعتبار ايتمه مشلردر . بو مسلك اربابنك همتلرى وجدان ايله شدتله علاقه‌دار واجلاى بديهياتدن اولان وجوده متوجهدر. اقسام وجوددن اولان امكان قسمندن بحثه التفات ايتمزلر . واجب الوجودى متكلمين دنيلن طائفه‌نك اساسات

موضوعه‌سى اوزرينه تجريده بر فائده‌سى اولمايه‌جغنى بيلديكلرندن طولابى وجود مطلقه ترقى ايله روحى مبدأ تعين ايله اتصاله چاليشيرلر . وحدت وجودك ذوقاً تحققى بونلرك غايه‌لريدر . يونان حكماى قديمه‌سى آره‌سنده شايع اولان پانته‌ئيزم مسلكنك وحدت وجودله هيچ بر علاقه‌سى يوقدر . پانته‌ئيزم اوچ وجه ايله معلول ومردوددر. زيرا وحدت موجود تعبيرندن حلولك، اتحادك، تعطيل صانع كبى اعتقادات سقيمه‌نك لزومى تحقق ايدر. بو لزوم التزام اولنسون أولنمسون هر حالده بر عقيدهٔ باطله‌در. وحدت وجودده ايسه موجود ملاحظه اولنماز. اونلره كوره اشيا من وجه عدم صرفدن عبارتدر . يعنى اشيانك وجودينى بالاعتبار قبول ايدرلر . وحدت موجودله وحدت وجود آراسنده عظيم فرق واردر . برنجيسى ضلالت محضه، ايكنجيسى محض ايماندر. برك ايكى، ايكينك ده بر اولمسى بداهت عقل ايله تعارض ايلديكندن وحدت وجودك عقلاً قبول وادعاسى محال كبى كورنورسه‌ده ذوقاً امور محتحققه‌دندر . بو ذوقه ادراك نوعى‌ده دينيله‌بيلير معناى وحدتى تفاصيلى ايله مخاطبه؛ ادا ممكن اوله‌مديغندن سيران روحيسنى اكمال ايدنلر يعنى حقه يوكسلدكدن صوكره تكرار خلقه عودت ايدنلر نشوهٔ ذوقيه‌لرينى ضروب وامثال ايله ارباب استعداده آكلاتمشلردر . بو وادى؛ وادئ قرآندر. قرآنده حقايق كائناتى بر طاقم ضرب مثللرله تعليم ايديور . وحدت وجود؛ مافوق الطبيعه بر حالت اولديغندن فن ايله

قابل تطبیق دکلدر . وبو بر علم حالنده ده‌تدوین ایدیله‌مز . فکر ماورای اثیره قدر یوکسله‌میور . متصوفینك وحدت وجوددن بحثلری حوصلهٔ بشرك احاطه‌سی نسبتندر. تصوف عقله رهبرلك خدمتی یاپار . غایه‌یه وصول ایسه شخصك استعدادینه کوره‌در . مثلا علم حسابده جبر عالی‌یه چیقمق ایچین نصل که اعمال اربعه‌دن باشلانیورسه تصوفده‌ده اخلاقی سوزلردن باشلایه‌رق معرفت حقده نهایت بولور . وحدت وجود تهلکه‌لی بر زمین اولدیغندن تعالیم آلهیه دائرهٔ عادیه‌سنه کیره‌مز. بومسلك فردلره نافع جمعیته‌مضردر. نته کیم واقف اسرار لاهوتی. مولانا جلال‌الدین رومی:

کفتهٔ منصور اناالحق نورشد

کفتهٔ فرعون اناالله زورشد

بیورمشلردر . شخصیتلرده‌گشنجه سوزلرك قیمتی‌ده تبدل ایدر. منصور تحقیقاً، فرعون ایسه تقلیداً سویله‌مشدر. برهان علمی ویا کونیسی اولمیان بو کبی سوزلرك جمعیت بشریه‌یه ضرری اولدیغی کبی اونلرك قائللری‌ده چرکاب طبیعته مستغرق انسانلردر وحدت وجودك صدقی شرع ایله متحققدر. لااله‌الانفسی دیه‌ن فارماسون قرده‌شلر ناروا سوزلری ایله افکار بشری تسمیم وکندیلرینه بشردن بر آله مفروض قبولی ایله آله حقیقیدن غفلت ایدییورلر .

رهی تصور باطل؛ زهی خیال محال .

دردنجی باب

قرآن

قرآنده اعتبارات مختلفه ایله کلام نفسی ولفظینك هیئت مجموعه‌سنه روح ، رحمت ، شفا هدی، نور اسملریله توسیم اولنان کتاب جلیل من حیث التألیف تنظیره یلته‌نلری اعجازایله درجهٔ عجزده براقدیغی کبی تکلف فصاحتله مثلنی اتیانده کلفت ایدنلری‌ده نظم عجیبی ایله مبهوت و ساکت براقمشدر . قرآنك بشری اولمدیغنه شو دلالت ایدرکه تلاوتنه دوام اولندیقجه نه نفسه ملالت ونه‌ده قولاقلره ردسمع عارض اولور. باشلانغجی ختامی گبی تر وتازه‌در . قرآن برعجیبدرکه عجائبنه نهایت اولماز . بر خزینه‌درکه فوائدی صاییلماز . آز سوزله چوق معنا افاده ایدر. رسول اللهك اوتیت جوامع الکلم بویوردیقلری بونکته‌یه اشارتدر. قرآنده‌کی کرامت لسانیه کتاب قدیمی کثرتله مطالعه ایدنلرله، عربك مذاهب لغتنی مدرك؛ بائده‌سندن مستعربه‌نه‌قدر

اساليب بيانى احاطه ايتمش نحارير ادبك تصديق كرده‌سيدر . بتون بشر مثلنى اتيانده اجتماع ايتسه‌لر برمثلنه دها موفق اولامايه‌جقلردر . بر واديده سوز سويلمك بشره ميسر دكلدر. بر اديب موضوع واحدده ايكى جمله نثر و تفريق ايتدنصكره مطلقا تفنن ايدر . بر كره تأكيد، ايكنجى كره تأسيس، برشيئه اشارت، ديگر برشيدن كنايه ياپار. مخاطبنك درجات فكريه‌لرينه كوره سوز اتيان ايده‌مز. همان هرشيده مقتضاى حاله رعايت ايده‌مز. خلاصه ايراد ايتديكى مقاله ويا بر خطبه مبدأدن نهايته قدر مهذب ومصفى اولاماز. بلاغتك اك يوكسك درجه‌سنه چيقانلر بيله سوزلرينه مزاح قاريشديررلر. تأثيرينى غائب ايتمه‌مك ايچون قوتلى سوزلره ضعيف سوزلرى ترديف ايدرلر . كلام اللهك اك بيوك وجوه اعجازندن بريسيده يگرمى سكز حرف ايله بو بلاغتى استعاره ، تمثيل، قلب ، تقديم ، تأخير ، حذف ، تكرار ، اخفا ، اظهار ، تعريض ، ايضاح، افصاح، كنايه اساسلرى اوزرينه ايضاح ايده‌بيلمه‌سيدر. قرآن ايشته بو طرق بيان اوزرنده نازل اولدى. بوندن طولاييدركه قرآن نه عيناً، نه مألاً قابل ترجمه دكلدر. ازمنهٔ قديمه‌ده انجيل سريانيه‌دن حبشيه وروميه‌يه، تورات، زبور عربيه‌يه ترجمه اولنديغى كبى ترجمه اولنه‌ماز. زيرا عربك غيرى ملتلر كندى لسانلرنده بوقدر وجوه مختلفه استعمال ايتمه‌مشلردر . مثلا (وان ما تخافن من قوم خيانة فانبذ اليهم على سواءٍ) آيتنى بعينه ترجمه ممكن دكلدر. معناى آيت شوكه

سنكله قومك آراسنده بر معاهده اولورده نقض عهددن ويا صور سائره ايله بر خيانتدن قورقارسه‌ك معاهده ايتديكك قومه شروط عهديه‌يى نقض ايتديگنى آچيقدن بيلدير تاكه اونلرك حيله‌لرينه مطلع اولديغنى بيلسونلرده كنديلرندن رعب نفسانى حاصل اولسون ايشته شو آيتك عيناً ترجمه‌سنه اسلوب عربدن بشقه هيچ بر لسانك بيان واسلوبى مساعد دكلدر .

دگل معنا برلفظك عينى قوتده ديگر برلفظ ايله‌ده ترجمه‌سى محال كبيدر . (فضربنا على آذانهم فى الكهف سنين عددا) آيتنده‌كى الفاظى منقول اليه اولان لسانك لفظلريله عيناً ترجمه ايدرسه‌ك اوندن هيچ بر معنا اكلاشيله‌ماز. آيتى (بن انلرى مغاره‌ده معين سنه‌لر اويوتدم) طرزنده ترجمه ايدرسه‌ك بو لفظك دكل معنانك ترجمه‌سى اولور. مطلوب ايسه لفظك ترجمه‌سيدر.

قرآنه بعض ملحدلر طرفندن سرد اولونان اعتراضات

فرقان حكميه عصر سعادتده موجود بالجمله بلغا فصاحتى اعتباريله معارضه ايده‌ميور، پيغمبره شدتلى معانده ايدنلر اصالت رأى وصاحب دها اولدقلرى حالده لساناً معارضه ياپاميورلردى . يالكز شاشقين بر حالده افكار عوامى تحديش ايچون نظم جليله بعضاً سحر، بعضاً دشعر، برينه كوره‌ده كهانت ، اساطير

اولین وصفلریله توصیف ایدییورلردی . عصر سعادتدن صوکره ملحدلر علمی بر صورتده هجومه باشلادیلر منکرین قرآنك سرآمداندن اولان (ابن الراوندی) دییورکه (ولوکان من عند غیرالله) قرآن الله طرفندن آلنسه یدی آیتلر آراسنده برچوق اختلافات اولمایه جقدی . حالبوکه دور صحابی‌ده تحریر ، ادا ، قرائت وسائره‌ده مخالفتلر اولمشدر . بریسی بر آیتی مرفوع دیکری منصوب اوقور . دیکر بریسی بر حرفی مهمل ، دیکر بریسی معجم اولەرق قرائت ایدر . یالکز اوقومقده دکل رسم املاده‌بیله مباینت اولمقله برابر ابن مسعودك مصحفنده فاتحه ایله معوذتین موجود دکلدر . قنوتی ایسه مشارالیه کندی مصحفنده زیاده ایتمشدر . طرق صحیح ایله بزه واصل اولدی که عائشهٔ صدیقه قرآنده اوچ حرفده خطا واردر دیمش وخطا کاتبدن واقع اولمشدر .) ان هذان لساحران ، والذین هادوا والصابیون ، والمقیمین الصلاة والموتون الزکاة) ایشته بونلرك صورت املالرنده غلط واردر . وینه خبر صحیحدرکه حضرت عثمان؛ زیدبن ثابتك یازدیغی مصحفه باقەرق بن بو مصحفده خطا کوریورم . آرتق بو ده کیشدیریله‌مز ، فصاحت عرب بو باکلیشی یاقینده دوزلتەجکدر . قرآنده تناقض وار دیه‌نلر ادعا ایدییورلرکه بر یرده؛ یوم محشرده انسانلرك کناهندن صورولمایه‌جغی وعد اولندیغی حالده دیگر بر یرنده صورولاجغندن بحث اولیور . کذلك یوم جزاده

مجرملره سوز ویریله‌یه‌جك دنیلدیکی حالده موضع آخرده سز ربکزه قارشی محاصمه ایده‌جکسکز دیبه تصریح اولونیو . بر آیتده ارضك سمادن اول خلقی تصریح ایدلمشکن آیت آخری‌ده کیفیت خلتك معکوس اولدیغی کوستریلیور . (وان خفتم ان لاتقسطوا فی الیتامی) فقره‌سنی تعقیب ایدن (فانکحوا ماطاب لکم) فقره‌سی آراسنده هیچ بر مناسبت یوقدر . (خالدین فیها مادام السموات والاض الاماشاء ربك) آیتی کوستریرکه مجرمین آتشده مخلد دکلدرلر . زیرا سموات وارض قابل زوالدر . کذلك استثناء زوال عذابه صراحةً دلالت ایدییور . (لایذوقون الاالموتةالاولی الا) آیتنده هجنت واضطراب واردر . چونکه احوال جنتله موتهٔ اولی آراسنده هیچ بر مناسبت یوقدر . بریسی دیگرینه بن سکابو کون برشی ویرم الادونکی ویر دیکه‌دن بشقه دیسه مخاطب بوندن بر معنا استنباط ایده‌مز . یعنی بر فائده‌یی متضمن دکلدر . ایشته بونك کبی قرآنك درتیوز قدر آیتنه اعتراض ایدلمشدر .

معترضینك ردی

(نزل القرآن علی سبعة احرف) حدیثندن مستبان اولان قرآنك رسول اللهه یدی لغتده نازل اولمسیدر . اختلاف لغات

اختلاف معنایی استلزام ایتمز . مخالفت یالکز اداده‌در . یعنی هر قبیله قرآنی کندی طرز تلفظی ایله قرائت ایدیور. کندی شیوه‌سیله ادا ایدیور . مثلا (هذلی) (حتی) یی (عتی) اوقودیغی کبی (اسدی) (تعلمون) یی تانك کسریله اوقوردی. قرشی همزه‌یی تلفظ ایتمدیگی کبی تمیمی‌ده همزه‌یی ترك ایتمزدی. قرآنده هر قبیله‌نك شیوه‌سی قبول اولونمازسه عوام بوندن فضله اضطراب چکر. چونکه انسانلر چوجوق ایکن آلیشدیغی بر شیوه‌یی دور شبابنده ترك ایده‌مز . اختلاف الفاظ موجب تیسیردر . بونده تضاد تصور اولنه‌ماز . اختلاف تضاد ایسه قرآنك هیچ بر آیتنده موجود دکلدر. معنایه تعلق ایدن تضادلرك بر قسمی امر ونهیه راجع اولوب ناسخیت ویا منسوخیتله شبهه دفع ایدیلمشدر . قرآنده اختلاف مغایرت اصلاً جائزدر . مثلا (وادکر بعد امة) آیتنده همزه و میمك فتحه‌لریله نسیان معناسنه اولان امت شکلنده‌ده اوقونمش ایسه‌ده بو اصل معنایه هیچ بر ضرر ایراث ایده‌مز . بریسی وقت دیگری نسیان معناسنه اولارق استعمال اولندیقلرینه کوره آیری آیری مقصدلرده ایکی معناده استعمال اولونیلور . چونکه نسیانده بر وقتك ایچنده وقوعه کلمشدر . هر ایکی معنانك اراده‌سنده تضاد یوقدر. اهل تفسیرك بر آیته وجوه مختلفه ایله معنا ویرمسی بو قبیلدندر . فرقان حکیمده بحسب القرائه وقوع بولان تقدیم ، تأخیر عین مذکورات سابقه کبیدر . شرائط تفسیری حائز اولان علما

امر تفسیرده سربست ایسه‌ده قرآنك صورت قرائت واملاسنده سربست دکلدر . زیاده‌یه وقوع بولان اعتراضی شو صورتله دفع ایده بیلرز عبدالله بن مسعود قنوتی مصحفنه درج ایله اصابت ویا خطا ایتدی دیه‌مه‌یز. شوقدر وار که حضرت عبدالله اهل نظرك رأی واجتهادنده بولنه‌رق دیبوردیکه معوذتین رقیه کبیدر. رسول الله بونکله حضرت حسن وحسین افندیلریمزه تعوید بیوریورلردی . بو جهتله ظن ایتدیکه بو ایکی سوره قرآندن دکلدر . دعاء قنوتك زیاده‌سنی ایسه دائما رسول الله قنوت ایله دعا بیوردیغندن قرآندندر ظنی ایله صحابه‌یه مخالفت ایلدی . فاتحهٔ شریفه‌یه کلنجه ابن مسعود فاتحه‌نك نمازده هر کون تکررندن طولایی نسیان وتحریفنه قائل اولمادیغندن یعنی هر صورتله صدورده محفوظ اوله‌جغندن مصحفنده یازمامق اجتهادنده بولنمشدر .

حضرت عائشه‌دن روایت اولنان غلط کتابت حدیثی دوغرو دکلدر. صحتی فرض اولندیغی تقدیرده حضرت عثمانده، عائشه‌ده بو سوزدن مرادلرینك قریش املاسی اوزرینه طوغرو اولمادیغنی ادعادن عبارتدر . بونکله برابر صورت کتابتده کاتبدن وقوعه گلن خط قرآنه راجع دکلدر. والا هر یا گلش یازیلان قرآنك یاکلش اولمسی لازمگلیر بو ایسه سفسطه‌در .

قرآنده تناقض واردر دیه‌نلرك استنباط معانی‌ده نقصان فهملری اولسه کرکدر . مجملات آیات آره‌سنده هرنه‌قدر

ظاهراً تناقض كورونورسه‌ده بونلرك هر برولرينك وجوده
و محمل صحيحلری واردر . سائل ديورکه قرآنده مجرمين
سؤال اولنمايه‌جقلر ديه صراحت واركن ديگر بريرنده بونك
نقيضی ذكر اولونيور. جواباً ديرزكه آخرتده برموطن واردركه
اورده سؤال اولونماز آيتدن مراد اوموطندر. احوال قيامته‌كی
مخاصمه وعدم مخاصمه‌ده بو قبيلدندو . بونلرك هر برولرينك
موطن وموقف مخصوصی واردر . يرله كوكلرك ياراديلشی
آره‌سنده‌كی مباينت آيتلرك بربرينه مربوط اولمديغندندر.
آيت اولانك ناطق اولديغی اوزره جناب حق ارضی ايكی
كونده ياراتديقدن صوكره سمواتی خلقه ابتدا وايكی
كون دخان حالنده قاله‌رق تكرار ارضی بسط ومد ايلديلر .
وبو كونكی كورديگز شكل حصوله كلدی بوده ايكی كونده
ظهوره كلديكه ايام خلقت آلتی كونده نهايت بولدی . كفارك
مخلد فی‌النار اولمايه‌جغی حقنده‌كی آيتده عدم تأبيد معناسی
فهم اولوناماز چونكه (لاافعل هذامادامت‌السموات والا ض)
سوزنی عرب ابدياً ايشلـه‌ميه‌جكم معناسنده استعمال
ايدر . بواستعماله كوره الاماشاءالله استثناسی اهل ذنوبه حمل
اولنه‌رق توجيه اولونور .

متشابه حقنده‌كی مطالعاتمز شوندن عبارتدر .

س — قرأن عباداللهه هدايت اولمق اوزره نازل اولمش
هدايت ايسه غايت آچيق بر لسان ايله بيان اولنمق اقتضا

ايلديكدن وجوه مختلفه‌يه دلالت ايدن الفاظك قرأنده بولنماسی
مقتضی بولونمشدر .

ج — قرأن مذاهب عرب اوزرينه نازل اولديغندن
طرز بيانده فصحانك يتون مسالكی نظر اعتباره آلنمشدر .
اگر قرأن من حيث المجموع مكشوف وظاهر البيان اولسه‌يدی
قرآنی تفهمده عالم وجاهلك مساوی اولمسی لازم كايردی .
بوايسه تفاضل طبيعينك بطلانی انتاج ايدر. مساعی فكريه بين البشر
منسلب اولور . فكر برينه عجز و بلادت قائم اولور .
غذای علمی انسانلری بلاهته سوق ايدرك نهايت جمودی
فكری ايله نفوس بشرده حيوانيت تمثل ايدر. رب الارباب ايسه
انسانلرك تعالئ فكرينی اراده بويورمشدر . قرأنده متشابهك
بولنماسی ايله فطرة‌الله تغيير ايديلمش اولوردی متشابهك
قرأنده موجوديتنده بر چوق حكمتلر موجوددر . متشابهك
اوزرنده اعمال فكر ايله متفكرك علمده درجهٔ قصوايه وصول،
ملكهٔ استخراجك حصولی وبو يولده اختيار ايديلن
مزاحمله حاصل اوله‌جق مثوبات سبحانيه بو جمله‌دندر .فضائل
اشيا عالم وجودده اضداديله بيلنير . خفی؛ جلی ايله ،اطناب ؛
اختصار ايله مجاز ؛ حقيقت ايله حذف ؛زياده ايله آكلاشلديغی
كبی متشابهاتی آكلامق ايچون ده طرق مختلفه واردر . رسول‌الله
واصحاب رسول‌الله ،تابعين، بلغا وحكمانك سوزلريده بوقبيلدندر.
بر افظك بحسب الدلالات استعمال وياخود وضع جهتلرنده

احتمالات مختلفه‌سی اولوب بونلردن بریسنی دیگرینه ترجیحه قرینهٔ قاطعه اولمازویاخود اسباب ترجیحدن اولان قرائن عینی قوتده اولورسه بوکا متشابه المعنی دیرلر . یالفظاً متشابه اولور. قرأنده‌کی حروف مقطعه کبی . یامعناً متشابه اولور. استواء، ید کلمه‌لری کبی . ایشته بو کبی متشابهاتی حل ایتمکه مفتاح؛ عربك اصول مخاطبه‌سیله افکار اجتماعیه‌سیدر . عربك افکارسجایاسنی، تاریخی قرون اولیدن بی کچیردیکی استحالات دینیه ولسانیه‌سنی بیلمه‌ینلر دقایق قرأنیه اوزرنده اجالهٔ فکر ایده‌مزلر . متشابه المعنی قسمندن اولان قرأنی وقرأنك مختلف یرلرنده ذکر اولونان (جن) حکایه‌لرینی آکلامق ایچون امت عربیه‌نك مجرداث اوزرنده‌کی ذکای فطری وبوندن متولد عقیدهٔ علمیه‌لرینی تتبع ایتملیدر . مستبعدات عقلیه‌یی بلا تدقیق انکار ایدن ناقص نظریاتجیلر؛ جنی وهم ایله تأویل ایدرلر . عربك بیتمز توکنمز چوللرنده مجتمع ، منفرد سیروسفر ایدنلر اقلیمك طرز تشکلی باخصوص کیجه وقتلرنده انسانلری فوق العاده توحیش ایدر . بو ایحاش مرکز وهمی‌یی تنمیه ایله کوزلری اوکندهٔ درلو درلو اشکالك تمثل ایتدیکنی کورور. قولاقلری ایله‌ده بر طاقم موهوم صدالر ایشدیرلر . طبیعت ارض اقتضاسی اوفاق شیلر بیوك، بیوك جسملرده اوفاق کوزکمکه باشلار .

هله منفرد یوروندیکی زمانلرده بر طاقم آیاق پاتیردیلری

ایشدیله‌رك انسانی خوف ایچریسنده براقیر . ایشته بو کبی طبیعی مشاهداته بناءً جنك وجودینی رد ایله بو کبی مجرداتی قوهٔ واهمه ایله تأویل ایلمشلردر . بزه کوره بو بسیط بر تدقیقدر . عربلر مادی انسانلر اولدیغی ایچون تجارب واستقرا ایله حدس وحس ایله ثابت اولمیان شیلری اعتقاد ایدنمزلر . شجاعت وکیاستی ایله عربده شهرت قزانمش (ابوالبلاد) (تأبط شراً) کبی داهیلر شعرلرنده اوزون اوزادی‌یه جنلرك موجودیتندن وکندیلرك اونلرله تماسه کلدیکلرندن وبو طائفه‌دن غریب حکایه‌لر ایشتدیکلرندن بحث ایدیورلر . (خالدبن زید) یعنی ابوایوب انصاری کبی برمنفکه ، وهم ده اولدیغنی بیلمه‌ین خطابك اوغلی عمر، جنلرله مسارعه ایتدیکلرینی سویلیورلردی.

حکما وعقلای عربك استثناسز اوله‌رق کافه‌سی جنك وارلغنه قائلدر . اقلیم عربده بویوك عظم یعفوهیلری عظم قفا ایله برلشدیکی ایچون دماغلری متمادیاً حال انبساطده اولان عربلر شبهه یوقدر که موجودات مجرده‌یی اقالیم معتدله وبارده اهالیسندن دها ایی ادراك ایدرلر . پیغمبر افندمز سورهٔ جنی صحابی‌یه قرائت ایتدیکی زمان عقلادن اولان صحابی انکار ایتمدیلر . اقسام متشابهدن اولان بقای روح وحیات بر زخیه‌یه‌ده قبل البعثت عرب معتقد ایدی .

قرآنده انباء وقصصك وبعض فقراتك حكمت تكراری

جناب حكيم وقدير روايت مشهوره‌يه كوره كتاب كريمی يگرمی اوچ سنه‌ده اتمام بويورديقلرنده‌كی سبب تيسير عباد قضيهٔ محكمه‌سنه بناءً در . امور دفعه‌ده كمال يوقدر كمال امور تدريجيه‌ده ملاحظه اولنور . تجديد موعظه‌ده تنشيط قلوب واردر . بر نسخدن صوكره ايكنجی بر نسخده استعباد قلوب ، تثبيت فؤاد حكمتلری واردر . كافهٔ اشياده نسخ دستوری موجود اولديغی كبی امور دينيه‌ده‌ده لازم التطبيق بر دستوردر . بر حادثه ويا بر سؤال اوزرينه تعبير صريحی ايله احتياج روحيدن نشئت ايمه‌ين سوزلر مخاطب اوزرنده هيچ بر تأثير القا ايده‌مز بر وقعه ويا قصه‌يی زمان ومكاننده اشكال وتعبيرات مختلفه ايله سويله‌نجه او سوز سامعينی تهييج ايتديكی كبی روحه‌ده انبساط ويرر . قرآنده بر جمله‌نك عيناً تكرارنده‌كی سببده اولجه دينلديكی كبی قرآن قوم عربك مشرب ولساننده نازل اولديغی ايچون تكراری تأكيد وشدت افهام مقصدلرينه معطوفدر قرآنده‌كی تكرارلردن بعضيلری‌ده حادثه‌يه بناءً وقوع بولمشدر . كاتب وحی زيدبن ثابت حضرتلری ويريوركه بر كون بن نزد رسول اللهده (لايستوی القاعدون من المؤمنين والمجاهدون فی سبيل الله)

آيتنی يازييوردم . مؤذن خاص رسالتپناه ابن ام مكتوم اوا ثناده نمازه كله‌رك رسول اللهه خطاباً ديديلركه بن جهاد فی سبيل اللهی چوق سوه‌رم . فقط معذورم نه ياپايم . بو عذرمدن طولايی ديكر مجاهدينك آلديغی ثوابدن نه‌دن طولايی محروم اولايم . زيد دييوركه اوصره‌ده رسول اللهك ديزی بنم ديزيمك اوزرينه تصادفله مضطرب اولدم . قورقدم كه همان ديزيم مفصلندن آيريله‌جقدر . متعاقباً پيغمبر افندمز بيورديلركه (لايستوی القاعدون من المؤمنين غير اولی الضرر والمجاهدون فی سبيل الله) آيتنی يازيكز . بو مثالدن آكلاشيليوركه تكرارلر بعضاً حادثه‌يه كوره‌وقوع بولمشدر. بو كابر مثال دها ايرادا ولنه‌بيلور. بر كون صناديد، نزد رسالته كله‌رك ديديلركه يا محمد سنكله مصالحه ياپالم. سن بزم الله اتخاذ ايتديكمزا ضامك بعضيلرينه تعبد ايدرسه‌ك بزده سنك اللهنه ايناندريز . تكليف واقع اوزرينه (لا اعبد ما تعبدون ولا انتم عابدون ما اعبد) آيتی نازل اولدی . بر مدت صوكره تكرار مراجعت ايده‌رك ديديلركه بر كون ياخود بر آی برابرجه بزم (آلهه‌مزه) عبادت ايده‌لم بر كون يا بر آی‌ده ينه برلكده سنك آلهنه عبادت ايده‌لم . بو ايكنجی تكليفی رداً مكرر اوله‌رق (ولا انا عابد ما عبدتم . . . فقرهٔ جليله‌سی نزول ايله‌دی .

بو ايكنجی مثال موضع امكانی ارائه ايچون ايراد اولونمشدر. مسرودات سالفه‌دن آكلاشيليوركه قرآنده‌كی تكرارلر

ایضاً حادثه، بعضاً اتساع الفاظ قائده‌سنه بناءً وقوع بولمشدر. قرآن حقنده‌کی وجوه اعتراضدن بریسی ده شو حکایه‌در. پیغمبر افندیمز صلوات جهریه‌دن بریسنی جماعتله ادا ایدیور کن سورهٔ نجمی تلاوت ایدیورلر. (افرأیتم اللات والعزی) آیتنی متعاقب (تلك الغرانیق العلی وشفاعتهم لترتجی) سوزیده لساننده صدور ایلدی. و ینه قرآئته دوام ایتدیلر. تا که سوره ختام بولدی و نمازده بیتدی. قریش سونجلرندن سجده‌یه قپاندیلر. روایته گوره (ولید بن مغیره) دن بشقه سجده ایتمه‌ین یوقدی. عنعنه دییور که ولید حرم شریفده‌کی اوفاق طاشلردن بر آووچ آله‌رق یوزینه سریدی. تکبراً سجده ایتمدی. بو حادثه‌یی متعاقب جبریل نزول ایده‌رك بن سکا بویله انزال ایتمدم دینجه رسول الله افندیمز پك زیاده محزون اولدیلر. بو مغمومیتی متعاقب خاطر نبویه‌یی تسلیت ایچون (وما ارسلنا من قبلك من رسول ولا نبی الا اذا تمنی القی الشیطان فی امنیته... الخ) آیتی نازل اولدی. غرانیق مسئله‌سنده مذکور اولان بو روایت شایان اعتماد دکلدر. زیرا علی تقدیر صحتها پیغمبرك آفت نسیان ایله معلول اولمسی لازمگلیر. (سنقرئك فلا تنسی) آیتی ایسه لفظاً و معناً مفسوخ اولان آیتلره محمولدر. قاضی عیاض شفاسنده غرانیق حکایه‌سنی رد وانکار وقریشك مفتریاتندن عد ایلمشدر.

صحتی قبول اولندیغی تقدیرده واقعه‌یی اون بش

وجهله تأویل ایدرك معارضه‌دن منع ایله معاندینی الزام ایلمشدر. وقوع وعدم وقوع روایتلرینی تلفیق ایچون دینیله‌بیلیر که سورهٔ نجم اوقونیورکن پیغمبرك یاننده غیر مؤمن فصحادن بر چوقلری بولونیوردی. سورهٔ نجمده لات وعزی آیتنی نعم الوسیله اتخاذ ایدرك بریسی غرانیق فقره‌سنی اوقوویوردی. ذاتاً عربده بری دیگرینك سوزینی کسمك عادت اولدیغندن ایشی قارغه‌شه‌لغه کتیره‌رك غرانیقك آیت اوله‌رق پیغمبر طرفندن اوقوندیغی ادعا اولوندی. گویا بونکله پیغمبرك اصنام حقنده متناقض سوز سویله‌دیگنی اثبات ایله نظردن اسقاط فکرینه بناءً ایدی. اجوبهٔ معقوله‌نك اك قوتلیسیده بودر.

ناسخ ومنسوخ

کلام عربده نسخ بر شیئی رفع ایتمکه دیرلر. شرعده‌ده منسوخده‌کی حکمی رفع معناسنه استعمال اولونور. قرآنده منسوخ اوچ درلودر.

١ — یازیلمسی، اوقونمسی و اونکله عمل ایدیلمسی منسوخ اولان آیتلر.

٢ — لفظی نسخ اولونمش، فقط حکمی باقی اولان آیتلر.

٣ — حکمی منسوخ؛ لفظ وقرائتی باقی اولان آیتلر.

برنجی‌یه مثال : انس بن مالکك برزمان نزد رسول‌اللهده سورهٔ توبه‌یه معادل بر سوره اوقویوردق که بو سوره‌دن بر آیت آنجق خاطرمده قاله‌بیلمشدر اوده : (لوان لابن آدم وادیین من ذهب لابتغی الیهما) آیتی‌در بیورملریله عبدالله بن مسعودك بکا پیغمبر بر آیت تعلیم ایتدی . بن اونی مصحفمده یازدم . فقط صباحلین آیت خاطرمدن چیقدیغی کبی مصحفده‌ده آیتك مکتوب اولدیغی ورقه‌یی بیاض اوله‌رق بولدم . حالی پیغمبره حکایه ایتدیگمده بو آیت دون کیجه رفع اولندی بیوردیلر دیه حکایه ایتملریدر .

ایکنجی‌یه مثال : حضرت عمرك ناسك بکا قرآنه زیاده ایدیبوردیمه‌لرندن قورقماسه‌یدم آیت رجمی یکیدن قرآنه یازاردم . قرآنده آلتمش سوره‌ده لفظی باقی حکمی منسوخ آیتلر واردر .

کندیسندن ناسخ ومنسوخ اولمیان سوره‌لر قرق اوچدر .

(سورهٔ فاتحه) (یوسف) (یسن) (حجرات) (رحمن) (حدید) (صف) (جمعه) (منحرم) (ملك) (حاقه) (نوح) (جن) (مرسلات) (نبأ) (نازعات) (انفطار) (انشقاق) (مطففین) (بروج) (فجر) (بلد) (شمس) (لیل) (ضحی) (الم‌نشرح) (قلم) (قدر) (لم یکن) (زلزله) (عادیات) (قارعه) (تکاثر) (همزه) (فیل) (قریش) (دین) (کوثر) (نصر) (تبت) (اخلاص) (فلق) (ناس) .

س — جناب حق (ما ننسخ من آیة او ننسها نأت بخیر منها او مثلها) بیوریور . حالبوکه بر حکمی بوزارق دیگر بریسنی آنك یرینه اقامه‌ده شائبهٔ نقض و نقص واردر . خاطره کلیرکه حکم اول ناقص اوله‌رق یاپیلمش ایکنجی کره اکمال ایدیلمشدر . یاخود برنجی حکم جهلدن نشأت ایتمشدر . بیلنه‌مه‌مشده امر ویا نهی اولونمشدر . (خیرمنها) قیدیده بو اعتراضك قوهٔ تأییدیه‌سیدر .

ج — خیر منها، انفع منها ایله مفسردر . یعنی ناسخده ایکی وجه تصور اولنور . وجه اول . حکم اولك ثقیل ؛ اجر و مثوباتنك کثیر اولمسیدر . و یاخود بونك عکسی اوله‌رق حکم، خفیف و طبیعتیله عمل و بوکا مترتب اولان مثوباتنده آزلغیدر . دها ایضاح ایده‌لم نسخ قوللره متوجهدر. ناسخیت، منسوخیت زمانه مقارن و امور نسبیه‌دندر . بر حکمك ثقلتنه قارشی دیگر بر حکم خفیفی طلب طبع بشر مقتضیاتندندر . نسخ احکامده استعداد و طبیعت بشره رعایت اولونمشدر . حکمت سیاسیه‌ده بونی آمردر. شئونات آلهیه متجدده اولدیغندن بر شأنك دیگر شأنه توافق ایتمه‌یه‌جکی حادثات کونیه ایله‌ده ثابتدر . (الا له الخلق والامر) آیتی‌ده بو حکمتی ناطقدر . افقه ناس اولان عبدالله بن عباس مروه طاغنه چیقارق (الا له الخلق والامر) آیتنی اوقودیقدنصکره اوچنجی‌یی ادعا ایدن

آياغه قالقسون بويورديلر . خلق، عالم تعينه؛ امر ده، عالم لاتعينه متناظر اولديغندن و كافهٔ شئونات الهيه بو ايكى شى اوزرنده جريان ايلديگندن اوچنجى بر شكلك متصور اولميه جغنى ارباب عقوله افهام بويورديلر . ماهيتى باقى اولمق شرطيله بو عالم شهودده هر شى متبدلدر. بقاى اصلى، تبدل فرعى يه مانع دگلدر.

قرآنده نسخك تلقاء نفس رسولدن دگل، اللهدن اولديغنه (وما ادرى ما يفعل بى و لا بكم) آيتى دلالت ايدرسه ده بوده بالآخره نسخ اولونمشدر . كتاب كريمده حكمى امتداد ايتمش بو آيتدن باشقه سنه تصادف ايديله مز. اون سنه مكه ده اقامتله مشركينك هجومنه معروض قاله رق آلتى سنه قدرده مدينه ده معارضلرك شدتلى هجوملرينه مقاومتده بولنديقدنصكره عام حديبيه ده پيغمبر افنديمز بو كون بر آيت نازل اولدى كه بونك نزولى بكا قيرمزى تويلى دوه لردن دها خيرليدر ده نيجه اصحاب بوناصل بر آيتدر ديه سؤالده بولونمالرى اوزرينه (انافتحنالك) سورهٔ شريفه سنى (و كان الله عليما) آيتنه قدر قرائت بيورديلر . اصحاب طرفندن تبريكاتده بولنه رق سزك و بزم نه اوله جغمزى بيله ميورديق . شيمدى آكلاديق كه بز بر نوره طوغرو كيديورز . مخالفين مدينه بو سوره نك نزولى اوزرينه عجبا بزم حالمز نه اوله جق ديه شبهه و تردده دوشديلر . حقلرنده (بشر المنافقين بان لهم عذاباً اليما) حكم شريفى نازل اولدى . اووقت منافقلره رياست ايدن (عبدالله بن أبى) محمد يهوديلره غلبه چالدى. فقط بونك

نه اهميتى اوله جق، گريده قوجه بر روم وفرس كشورى طوريور. بونلرى ناصل مغلوب ايده جكدر . بو عقلك قبول ايده جكى بر شى دگلدر. ديه تابعلرينى ترديده دوشوريوردى . بوندنطولايىده (ولله جنود السموات والارض) آيت كريمه سى شرفنازل اولدى . وقايع غريبه دندر كه فتح سوره سنده اولديغى كبى يدى آيت اوله رق ديكرينك ناسخى اولديغى حالده يكديگرينى متعاقباً ذكر اولونمش قرآنده ديگر آياته تصادف اولنه ماز .

صره سى كلمشكن (ليغفر لك الله ماتقدم من ذنبك وماتأخر) آيتنده اهل تفسيرك بياناتنى درج ايله كتابمزه خاتمه ويره لم. انبيا معصوم اولديقلرى ايچون بو آيتك (ماتقدم من ذنبك) قسمى رسالتدن اولكى گناهلره محمول اولوب وماتأخر جمله سى بوكا تبعاً ذكر اولونمشدر. يعنى اولسه اولسه كچمشده گناهكز واردى . صدد تأكيدده كچمش ده كله جك ده بتون گناهلرك مغفوردر. ديندلك ايسته نيليور. ذنوب متأخره، متحققه دگل، مفروضه در . فقرهٔ اولى يى تأكيداً ذكر اولونمشدر . بعضيلرى ديورلر كه ذنب متأخردنده امت مؤمنه اراده اولونمشدر .

حاصل آيت شو اولويور كه آدم پدريمزدن صدور ايدن ذنب ايله امتك ذنوبى نيم ذكر و توحيديمى بحق تبليغ ايتديكدنطولايى مظهر غفرانم اولمشدر .

برقسم مفسرلرده ماتقدمده كى ذنبدن يوم بدرده كى، ماتأخرده كندنده يوم هوازن مقصوددر . شويله كه مفخر موجودات

افندیمز ای اللهم سن برآووج قوتی هلاك ایدرسه‌ك سكا یر یوزنده كیم عبادت ایده‌جكدر . اوآنده طرف حقدن ایحا اولندی كه ابدیاً یریوزنده عبادت اولنمایاجغنی نردن آكلادك سن نه بیلیورسك دییه عتاب اولندیلر. ایشته رسول‌الله‌افندیمزك ذنب متقدمی بودر . متأخر ذنبه كلنجه یوم هوازنده اصحاب منهزم اولمشدی . عمیسی عباس‌ایله عموجه‌زاده‌سی ابوسفیانه بكا براووچ طوپراق كتیریكز بیوردیلر . اونلرده كتیردی. بعده‌ایكی آووچلرینه آله‌رق: (شاهت‌الوجوه‌هم لاینصرون) بیوردیلرو طوپراغی یوزلرینه طوغرو سرپدیلر اووقت قارشیسنده بولنان محاربلربیك قدرتخمین‌اولنیوردی . بالآخره آكلاشیلدیكه بیك كشی‌نك‌ده كوزلرینه رمل اصابت ایتمش وهیچ بری‌ده قورتولمامشدر . بونك اوزرینه حرب ختامه ایردی ونصرت مؤمنلر طرفنده قالدی . اواثناده اصحابه خطاباً بیوردیلركه بن بوطوپراغی آتماسایدم بونلر منهزم اولمایه‌جقلردی . متعاقباً (ومارمیت اذرمیت و لكن‌الله رمی) خطاب آلهیسی واقع اولدی . فعل رمی عادتاً قبض ارسال، تبلیغ اصابت حركتلریله تمام اولدیغندن ظاهرده پیغمبر افعال‌اربعۀ مذكوره‌دن جمله‌سنی كندینه نسبت ایلدی . حالبوكه قبض وارسال رسول اللهدن ؛ تبلیغ واصابت ایسه اللهدن ایدی . ایشته آیت شریفه‌ده‌كی‌نفی، تبلیغ واصابته ؛ اثبات‌ده قبض وارساله عائد اولدیغندن آتی بووجهله تفسیر ایله ظاهرده‌كی تعارض‌ده مرتفع اولمش اولور .

ملاخظات متممه

كتابك مباحث مختلفه‌سنی دقتله محاكمه ومطالعه بیوران ذوات فاضله‌نك اذهان منقده‌سنه تبادر ایدن بعض اعتراضاتی مدافعه ایچون خاتمه‌مزده بر لاحقه ایرادینه مجبور اولدیق . باشلانغجده سرد واتیان اولنان بیانات وسلسلۀ عباراتدن انبیا حضراتنك ده حكما عدادینه داخل اولدقلری آكلاشیلیر ایسه‌ده حكماده‌اعتبار اولنان‌اقسام ؛مقسمده داخل‌اولمادیغندن یعنی زمرۀ انبیا باشلی باشنه‌برقسم اولدیغندن حكمای آلهیه‌دن آیریلمشلردر.(الله یعلم حیث یجعل رسالته) آیتندن‌ده آكلاشیله‌جغی اوزره‌نبوت، مكسوبه دكلدر . آنجق بطریق‌الموهبه‌در . علوم حكما ایسه بالواسطه وبطریق التعلم قابل اكتسابدر . اثرمزده معقولات دینیه مباحثی میانده‌عرف وعاداتك دیانتده اصل اولدیغی، عرفك احكام وقوانین‌اصلیه‌یه بذاته‌مؤثراولدیغی وبالنتیجه اسلامیتك صورت مطلقه‌ده ایجابات عادیه ولزومیات عقلیه‌نك تحت تأثیرنده قالدیغی‌یك نظرده استدلال اولنورسه‌ده لدی التدقیق عرف‌وعادات‌مستمره‌نك تعبیردیگرله وجدانیات، اعتقادیات ، الهیاتك معارف انبیادن استنباط‌اولندیغی موردنص اولان احكام مخلده‌نك‌ده انبیا طرفندن مؤسس اولدیغی آكلاشیلیور .عرف غیرمستقره‌یه یعنی شئون متبدله‌ومتحوله‌یه

تابع اولان احکام تالیه ایجابات زمانه کوره عقلاً حل ایدیله بیله جکندن بو خصوص ایله دینك علاقه‌دار اولمایه جغی بداهت عقلیه ایله ثابت ومبرهندر . دینیات ایله عرفیاتك ایزلری غائب اولدیغی شو صره‌لرده نورسیدگان ابنای وطنه خدمت ایدرم فکریله بو سطرلری قاره‌لدم .

وعين الرضا عن كل عيب كليلة
ولكن عين السخط تبدي المساويا

بندهٔ مولانا : محمد نصرت

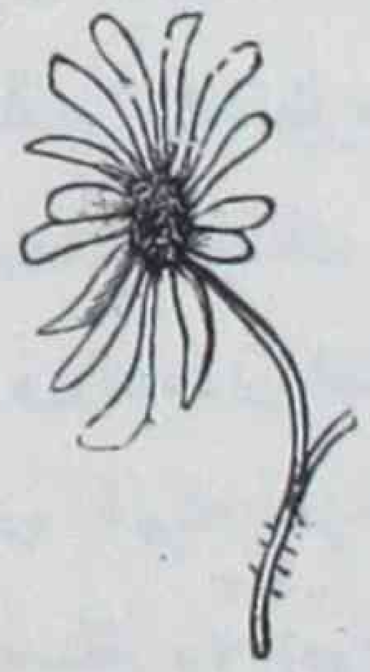

مندرجات

باب	صحیفه
باشلانغج	٣
دینك بین البشر ظهور وتعممی	٧
انبیا حضراتنك طبیعتدن صورت استعانه‌لری	١٠
اسلامیتله ادیات سالفه آره‌سنده‌کی اختلافك منشأی	١٣
مصالح وشرایع آره‌سنده‌کی فرق	١٩
اسلامده‌کی تدنیاتك اسبابی	٢١
تکمله	٢٤
اسرار ایمان	٢٨
مطالعهٔ مخصوصه	٣١
احادیث مختلفه‌نك توفیق حقنده‌کی مطالعات	٤٠
اهل اسلامك دردنجی عصردن صکره‌کی حالی	٤٢
احکام عمومیه	٤٦
طهارت	٤٦
موجبات وضوء	٤٧
تیمم	٥٠
نماز	٥١
اذان	٥٤
قبله	٥٥
جنازه نمازی	٥٨
اسرار زکات	٥٩

صحیفه	
٦٢	اوروج
٦٦	حج
٦٩	نکاح
٧١	محرمات
٧٣	طلاق
٧٤	انواع طلاق
٧٦	عدت
٧٧	مسلك جلیلهٔ صوفیه
٨٥	قرآن
٨٧	قرآنه بعض ملحدلر طرفندن سرد اولونان اعتراضات
٨٩	معترضینك ردی
٩٦	قرآنده ابناء وقصصك وبعض فقراتك حکمت تکراری
٩٩	ناسخ ومنسوخ
١٠٥	ملاحظات متممه

خطا ، صواب جدولی

صحیفه	سطر	یاکلشی	طوغروسی
٤	١٠	همجبت	همجیت
٤	١٦	ى	بى
٤	١٧	مدیتلر	مدنیتلر
٥	١٨	احتلاصات	احتراصات
٨	٤	لمنیت	لمیت
٩	١٢	تعثت	بعثت
٩	١٧	آلاءلله	آلاءالله
١٠	١٤	حکمته	حکمتنه
١٥	٣	بعثث	بعثت
١٥	١١	ادرا کدن	ادرا کدن عاجز
١٥	١٣	منکسف	منکشف
١٥	٢٠	جاهیله	جاهلیه
١٧	٥	خطپ	خطب
١٨	٢١	عضویات	قطع عضویات
٢٣	١	اتباعه مجبور	معاتب
٢٤	١٤	صحیه	صحیحه
٢٤	١٥	وکوله زادهلره	
٢٨	٢	استعدات	استعداد
٢٨	٢	حائز	حاصل
٢٩	٣	اکسیلمز	اکسیلیر
٢٩	٥	متناظری	متناظره
٢٩	٧	تقویت	تفویت

٢٩	١٠	مخابرات	مجازات
٣٠	٩	خلق	خالق
٣٠	١١	نفرت	مغفرت
٣٠	١١	مذيتلر	مذنبلر
٣١	٦	منهى	مبنى
٣٢	١٠	اصولاً	اصولى
٣٢	١٣	ابن عباسك	ابن عباس
٣٢	١٦	ايتمزلردى.	ايتمزلردى بيورمشلردر .
٣٣	٣	. . . . . .	
٣٣	١٠	اقاريدن	اقاريندن
٣٣	١٥	كنديسنى	كنديسى
٣٣	١٦	ايتمديكى	ايتمديكنه
٣٣	١٦	حالده	
٣٥	٨	ايشيديليور	
٣٩	٣	خاطب	حاطب
٣٩	١٢	ان جوزينك	ابن جوزينك موضوعاتى كافيدر
٤٠	٤	عامه‌يى	عامه‌جه
٤٠	١٠	پيغمبردى	پيغمبردن
٤٠	١٠	نبوتى	نبوتى
٤١	٨	وقبله‌سى	قبله‌سى
٤٢	٢٠	تعليم	تعلم
٤٤	١٨	ايده‌جكمزى	ايده‌جكمزه
٤٥	٨	عللدن	خللدن
٤٦	١٣	ظهارتده	طهارتده
٤٧	١٥	منكره	متكرره
٤٧	١٦	بيقامق	بيقامقده
٤٨	٣	رحاء	رخاى

٤٩	١٠	آسحير	تسهيل
٥٦	٢	توجنده	توجهنده
٥٩	١١	اخساب	احساب
٥٩	١١	نياهت	نياحت
٦١	٤	خرج	حرج
٦٢	١	خرج	حرج
٦٢	٨	نعنى	يعنى
٦٢	١٥	تنفيه	تنفير
٧٣	٩	ككشير	كثير
٧٨	٩	سخت	سخط
٧٩	٤	مخصوص	محسوس
٨٠	٢١	فتفى	منتفى
٨٣	١٠	استحصار	استحضار
٨٦	٢٠	وازما	واما
٩٣	١	وجوده	وجوه
٩٥	١٤	برلشديكى	برلشمديكى

فیاتی

٥٠ غروش